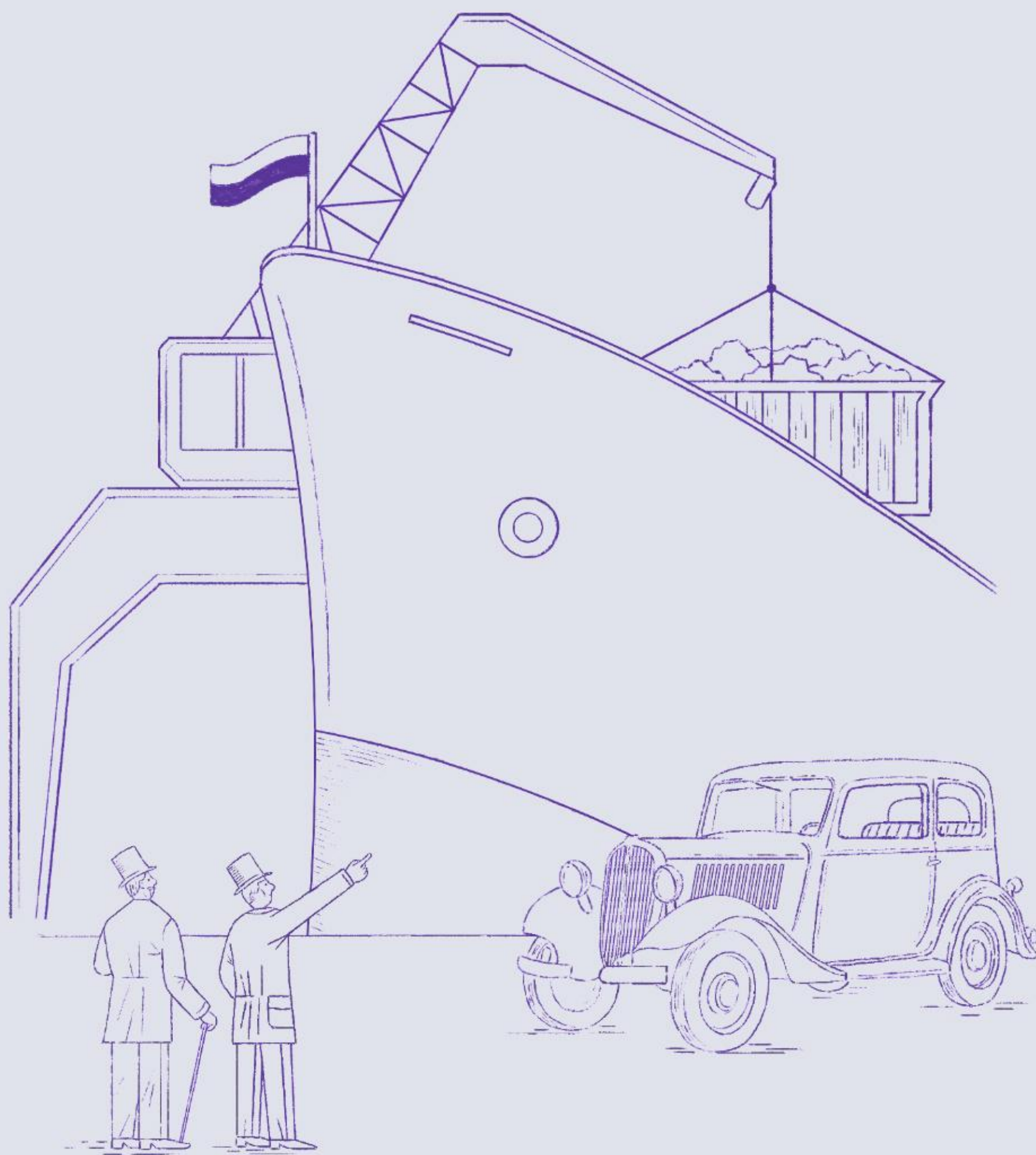
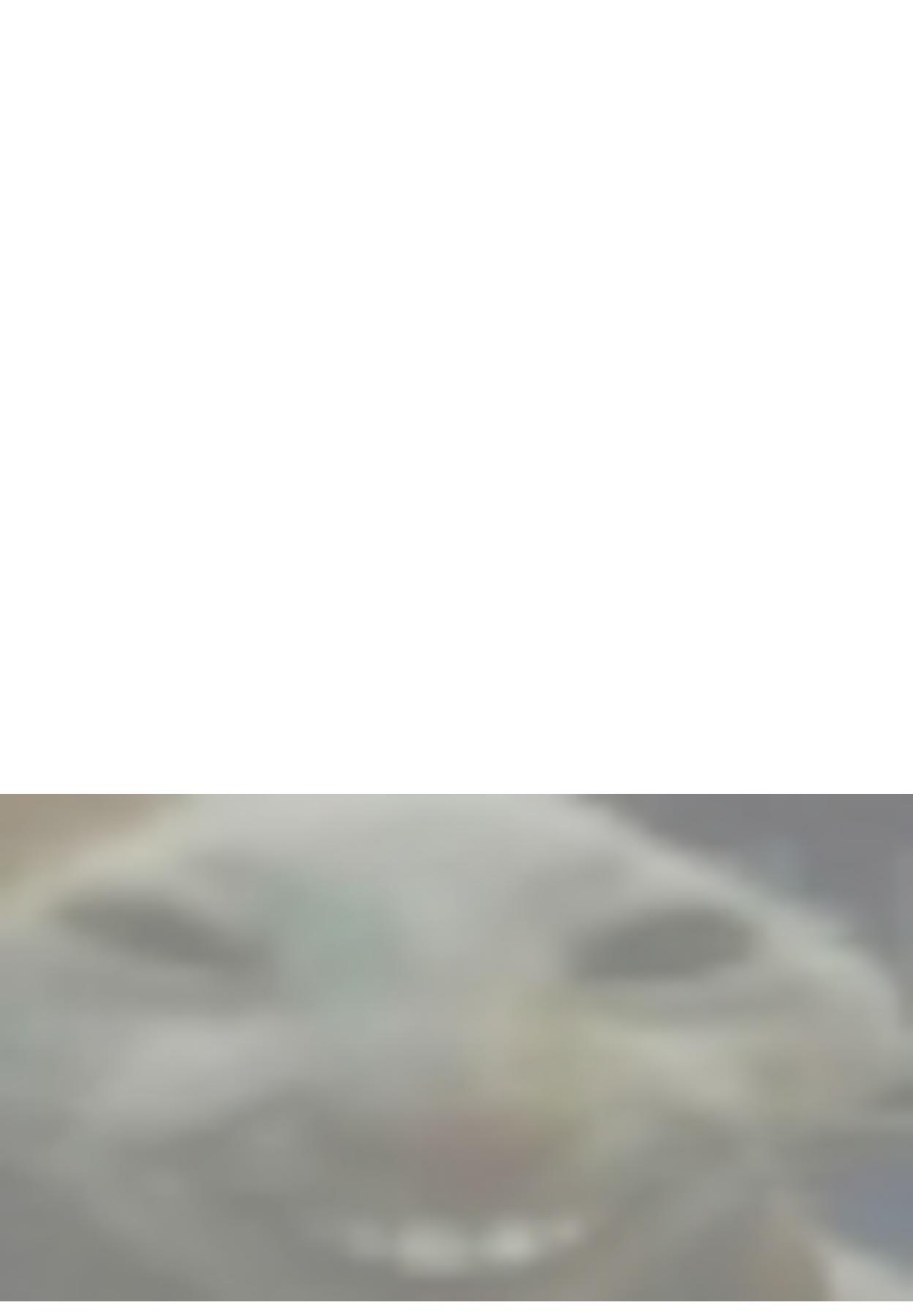

Historia

7

Zeszyt ćwiczeń

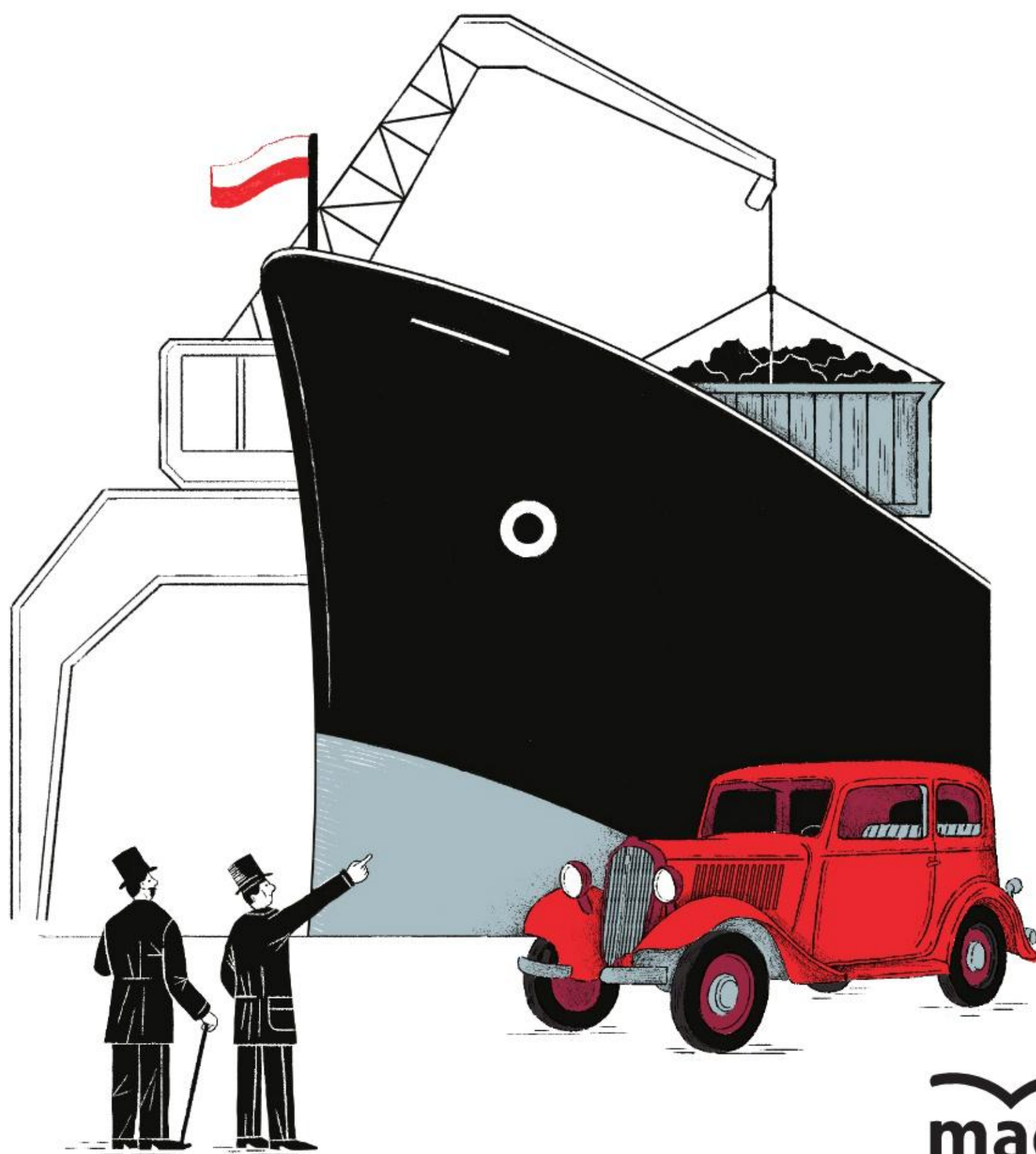

Szymon Ciechanowski

7

Historia

Zeszyt ćwiczeń dla klasy siódmej
szkoły podstawowej

Redaktor serii
Wojciech Sygut

Redaktor prowadzący
Szymon Ciechanowski

Redakcja merytoryczna
Agnieszka Szajewska

Redakcja językowa i korekta
Marek Kornacki

Redakcja techniczna
Paweł Kowalski

Skład i łamanie
Oficyna Wydawnicza Pegaz / Rafał Kulig

Ilustracje
Marcin Kot (s. 31, 91), Agata Zarzycka (s. 7, 9–11, 17, 35, 37, 72, 78)

Redakcja artystyczna
Magdalena Sarnot-Wrzecionowska, Marcin Kot

Projekt i koncepcja artystyczna
Futu Creative / Kay Humelt i Rafał Kwiczor

Koordynacja prac graficznych
Magdalena Sarnot-Wrzecionowska

Projekt okładki
Futu Creative / Kay Humelt i Rafał Kwiczor

Ilustracja na okładce i stronie tytułowej
Acapulco Studio / Agata Dudek i Małgorzata Nowak-Żurek

Opracowanie kartograficzne
CartoTeam

Fotoedycja
Grzegorz Wrzecionowski

Wykaz dysponentów praw autorskich do obrazów i zdjęć zamieszczonych w publikacji

BE&W: Alamy (wiec, s. 34; *Bulwar Kapucynów* Bérauda, s. 38; mężczyzna tapetuje mieszkanie, s. 70); Mary Evans Picture Library (tajne głosowanie, s. 34); GRANGER COLLECTION (karykatura Pasteura, s. 37; *Bulwar Kapucynów* Moneta, s. 38); IAM Ltd/WORLD HISTORY ARCHIVE (Cavour, s. 28; *Niedzielne popołudnie na wyspie Grande Jatte*, s. 38); HERITAGEIMAGES (plakat, s. 67); **Biblioteka Narodowa:** POLONA (s. 19; Collegium Maius, s. 45; Warszawa, s. 50); **Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy:** Cyfrowe Mazowsze (szczepienie ospy, s. 50); **East News:** Art Media (bicykl, s. 36); Mary Evans Picture Library (telefon i automobil, s. 36); Oxford Science Archive/Image State (telegraf, s. 36); Muzeum Niepodległości (Witos, s. 51); akg-images (billboard, s. 62); World History Archive (s. 66; plakat SI, s. 69); De Agostini/A. Dagli Orti (okładka zeszytu, s. 69); Universal History Archive/Universal Images Group (dzieci budują wieżę z banknotów, s. 70; plakat, s. 72); Krzysztof Chojnacki (plakat, s. 81); **Filmoteka Narodowa:** (afisz, s. 50); **Muzeum Narodowe w Warszawie:** Digital (*Wzięcie Arsenалу*, s. 20; *Bociany* Józefa Chełmońskiego, s. 50); **Muzeum POLIN:** Krzysztof Bielawski (reklama na sklepie we Lwowie, s. 91); **Muzeum Wojska Polskiego:** (s. 42); **Narodowe Archiwum Cyfrowe:** Koncern Ilustrowany Kurier Codzienny – Archiwum Ilustracji (Narutowicz, s. 83); Archiwum fotograficzne Narcyza Witczaka-Witaczyńskiego (samochód ciężarowy, s. 89); **Shutterstock.com:** siro46 (apla, s. 11, 21); Pul Kock Lee (s. 23); jannoon028 (s. 93); **Wikipedia.org, CC BY-SA 2.5:** Flanker (flaga Włoch, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Królestwo_Włoch_\(1861–1946\)#/media/Plik:Flag_of_Italy_\(1861–1946\).svg](https://pl.wikipedia.org/wiki/Królestwo_Włoch_(1861–1946)#/media/Plik:Flag_of_Italy_(1861–1946).svg), s. 74); **Wikipedia.org, CC BY-SA 3.0:** Das Bundesarchiv (Bismarck, https://de.wikipedia.org/wiki/Otto_von_Bismarck#/media/Datei:Bundesarchiv_Bild_183-R68588,_Otto_von_Bismarck.jpg, s. 28; wojna na morzach, [https://de.wikipedia.org/wiki/Erster_Weltkrieg#/media/Datei:Bundesarchiv_Bild_102-00159,_U-Bootkrieg,_britisches_Schiff_\"Maplewood\".jpg](https://de.wikipedia.org/wiki/Erster_Weltkrieg#/media/Datei:Bundesarchiv_Bild_102-00159,_U-Bootkrieg,_britisches_Schiff_\), s. 56); NsMn (https://pl.wikipedia.org/wiki/Narodowa_Partia_Faszystowska#/media/Plik:National_Fascist_Party_logo.svg, s. 68); **Wikipedia.org, CC BY-SA 4.0:** Gabinet Numizmatyczny Damian Marciniak (2 złote polskie, https://pl.wikipedia.org/wiki/2_złote_polskie_1831#/media/Plik:2_złote_1831_powstanie_-_1_z_daszkami.jpg, s. 22); Gonzuchna (30 kopiejek, [https://pl.wikipedia.org/wiki/30_kopiejek_-_2_złote_\(1834–1841\)#/media/Plik:1841PL01300_30kop2zl_odm.3_-_pioro_dlugie,_brak_kropki_po_roku,_2_zakrecona.jpg](https://pl.wikipedia.org/wiki/30_kopiejek_-_2_złote_(1834–1841)#/media/Plik:1841PL01300_30kop2zl_odm.3_-_pioro_dlugie,_brak_kropki_po_roku,_2_zakrecona.jpg), s. 22); Maciej Szczepańczyk Mathiasrex (https://pl.wikipedia.org/wiki/Polska_Organizacja_Wojskowa#/media/Plik:Flag_of_the_Country_Circle_of_the_Polish_Military_Organisation.png, s. 60); **Wikipedia.org, domena publiczna:** Robert Henry Thurston (s. 8); François Le Villain (detronizacja cara, s. 20); Muzeum Wojska Polskiego (obrazy Kossaka, s. 20); Jozsef Tyroler (s. 25); Jay D. Easy (Garibaldi, s. 28); Fæ (*Election Day*, s. 34); Le Figaro, Bibliothèque nationale de France (winieta „Le Figaro”, s. 37); Peterburg23 (sobór, s. 45); Muzeum Narodowe w Krakowie (*Hołd pruski* Jana Matejki, s. 50); Andros64 (Piłsudski, s. 51); Beyaz Deriili (Luksmeburg, s. 51); Biblioteka Kongresu Stanów Zjednoczonych/Harris & Ewing (Dmowski, s. 51); Ras67 (karykatura, s. 55); Captain Frank Hurley (żołnierze w okopach, s. 56); Hermann Rex (czołgi, s. 56); Acts of Union 1800 (flaga Wielkiej Brytanii, s. 58); B1mbo and Madden (flaga Niemiec, s. 58); Skopp (flaga Francji, s. 58); Zscout370 (flaga Rosji, s. 58); Željko Heimer (flaga Austro-Węgier, s. 58); Otis Historical Archives, National Museum of Health and Medicine (szpital, s. 62); William Orpen (podpisanie pokoju, s. 62); Zachary (katedra w Reims, s. 62); Max Ernst (Słoń Célebes, s. 65); Stieglitz (fontanna Duchampa, s. 65); TintoMeches (rysunek wieżowca z La Citta Nuova, s. 65); American Hearst press (gazeta, s. 67); Fornax (flaga III Rzeszy, s. 74); kahusi (flaga Japonii, s. 74); Aeou (*Orleń – obrona cmentarza*, s. 80); Piotrus (*Zaślubiny Polski z morzem*, s. 80); Muzeum Narodowe w Kielcach (Piłsudski, s. 83); Pankracy (Wojciechowski, s. 83); Bogomolov.PL (s. 85); Hierakares (czołg, s. 89); Kekator (autobus, s. 89)

oznaczenie polecenia
trudniejszego

samoksztalcenie

nawiązanie do innego
przedmiotu

Wydawca oświadcza, że dołożył wszelkich starań, aby dotrzeć do wszystkich właścicieli i dysponentów praw autorskich. Osoby, których nie udało nam się ustalić, prosimy o kontakt z wydawnictwem.

Nabyta przez Ciebie publikacja jest dziełem twórcy i wydawcy. Przestrzegaj praw, jakie im przysługują. Udostępniając książkę lub jej fragmenty, rób to wyłącznie w zakresie dozwolonego użytku, który określają przepisy prawa. Zawartość książki możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. Kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

© Grupa MAC S.A., Kielce 2020

ISBN 978-83-8108-670-7

Grupa MAC S.A.
25-561 Kielce, ul. Witosa 76
tel. 41 366 55 55, faks: 41 366 33 02
e-mail: kontakt@mac.pl; www.mac.pl

Spis treści

1. Europa po kongresie wiedeńskim

1.1 Przypomnienie wiadomości z klasy szóstej	4
1.2 Kongres wiedeński	6
1.3 Rewolucja przemysłowa	8
1.4 Społeczne skutki rewolucji	10
1.5 Wiosna Ludów	13
Podsumowanie działu 1	15

2. Ziemie polskie w latach 1815–1848

2.1 W Rzeczypospolitej Krakowskiej oraz pod zaborami austriackim i pruskim	16
2.2 Królestwo Polskie i ziemie zabrane	18
2.3 Powstanie listopadowe	20
2.4 Wielka Emigracja i ruch spiskowy w kraju	23
2.5 Wiosna Ludów na ziemiach polskich	25
Podsumowanie działu 2	27

3. Europa i świat na przełomie wieków XIX i XX

3.1 Zjednoczenie Włoch i zjednoczenie Niemiec	28
3.2 Rozwój Stanów Zjednoczonych i wojna secesyjna	30
3.3 Ekspansja kolonialna w XIX wieku	32
3.4 Przemiany demokratyczne i nowe idee polityczne	34
3.5 Społeczeństwo, nauka i kultura przełomu wieków XIX i XX	36
Podsumowanie działu 3	39

4. Ziemie polskie na przełomie wieków XIX i XX

4.1 Powstanie styczniowe	40
4.2 Polityka rządów państw zaborczych wobec Polaków	44
4.3 Polacy wobec zaborców	46
4.4 Gospodarka, społeczeństwo i kultura ziem polskich	48
4.5 Nowoczesne ruchy polityczne na ziemiach polskich	51
Podsumowanie działu 4	53

5. Wielka wojna

5.1 Coraz bardziej niespokojny świat	54
5.2 Na frontach wielkiej wojny	55
5.3 Rewolucje w Rosji	57
5.4 Polacy na frontach I wojny światowej	58
5.5 Sprawa polska w czasie wielkiej wojny	59
Podsumowanie działu 5	61

6. Świat w dwudziestoleciu międzywojennym

6.1 Ład wersalski	62
6.2 Kulturowe i cywilizacyjne następstwa wojny	64
6.3 Związek Sowiecki pod rządami Stalina	66
6.4 Faszyzm we Włoszech	68
6.5 Hitler i nazizm	70
6.6 Droga do wojny	73
Podsumowanie działu 6	75

7. Życie polityczne II Rzeczypospolitej

7.1 Odrodzenie państwa polskiego	76
7.2 Walka o granice	79
7.3 Demokracja parlamentarna w Polsce	82
7.4 Rządy sanacji	85
Podsumowanie działu 7	87

8. Społeczeństwo, gospodarka i polityka zagraniczna II Rzeczypospolitej

8.1 Gospodarka międzywojennej Polski	88
8.2 Wielonarodowa Rzeczpospolita	90
8.3 Nauka i kultura	92
8.4 Polityka zagraniczna	94
Podsumowanie działu 8	96

1.1 Przypomnienie wiadomości z klasy szóstej

- Podkreśl na zielono hasła związane z feudalizmem, a na niebiesko – charakterystyczne dla kapitalizmu.

podziały stanowe wolny handel zależności lenne swoboda zawierania umów
uprzywilejowanie szlachty możliwość bogacenia się bez względu na pochodzenie
prawa polityczne dla wszystkich mieszkańców

- Uzupełnij schemat.

Autorzy:

Zasada trójpodziału władzy

Dokumenty, w których zostały zastosowane:

Konstytucja Stanów Zjednoczonych
Ameryki z roku _____

Zasada suwerenności narodu

_____ z 1789 r.

- Przekreśl wyrażenia, które nie dotyczą Konstytucji 3 maja z 1791 r.

przyznanie mieszczanom i chłopom prawa do zasiadania w sejmie
zniesienie *liberum veto* wprowadzenie dziedzicznego tronu królewskiego
przyznanie wolności osobistej chłopom wprowadzenie trójpodziału władzy
zniesienie pańszczyzny uwłaszczenie włościan
pozbawienie Stanisława Augusta korony królewskiej zniesienie wolnej elekcji

Uporządkuj chronologicznie wydarzenia z historii Polski. Wstaw w kratki cyfry od 1 do 8.

- ☐ Koronacja Stanisława Augusta na króla.
- ☐ III rozbiór Rzeczypospolitej.
- ☐ II rozbiór Rzeczypospolitej.
- ☐ Wojna w obronie Konstytucji 3 maja.
- ☐ Uchwalenie Konstytucji 3 maja.
- ☐ Insurekcja kościuszkowska.
- ☐ I rozbiór Rzeczypospolitej.
- ☐ Konfederacja targowicka.

Zamaluj obszar Księstwa Warszawskiego w 1813 r.

Jakie prawa zgodne z duchem oświecenia zawierało ustawodawstwo Księstwa Warszawskiego? Czy było bardziej postępowe niż Konstytucja 3 maja?

1.2 Kongres wiedeński

- Zapisz w wyznaczonych miejscach nazwy zasad, którymi kierowali się uczestnicy kongresu wiedeńskiego.

Zasady:

– zgodnie z nią nie wolno było podważać praw poszczególnych dynastii do tronu.

– zastosowanie tej zasady oznaczało przywrócenie systemów politycznych sprzed okresu napoleońskiego i umożliwiło powrót dawnych dynastii na trony.

– zakładała, że żadne państwo nie może zdobyć hegemonii w Europie.

Podkreśl właściwy wyraz, tak by zdanie było prawdziwe.

Zastosowanie powyższych zasad na kongresie wiedeńskim prowadziło do (*umocnienia / osłabienia*) absolutyzmu w Europie.

- Zamaluj na mapie ziemie przyłączone na mocy kongresu wiedeńskiego do Austrii (na pomarańczowo), Rosji (na zielono) i Prus (na niebiesko).

- ✳️ Zasada równowagi sił miała, zdaniem uczestników kongresu wiedeńskiego, gwarantować pokój w Europie. Jakie warunki w myśl tej koncepcji musiały spełnić mocarstwa, by tak było?

- Napisz nazwy państw stojących na straży ładu wiedeńskiego.

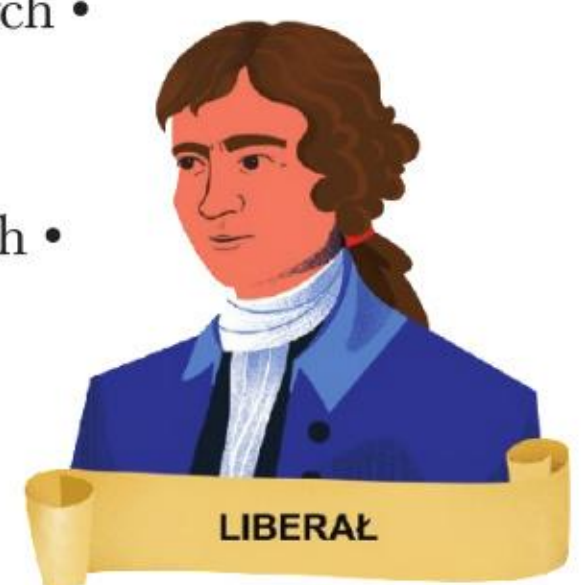
--	--	--

- ✳️ W epoce napoleońskiej wzrosło poczucie tożsamości narodowej. Uzasadnij prawdziwość tego stwierdzenia w powiązaniu z doświadczeniami Polaków, Włochów lub Niemców.

- Które hasła dotyczą konserwatyzmu, a które – liberalizmu? Połącz opisy z rysunkami.

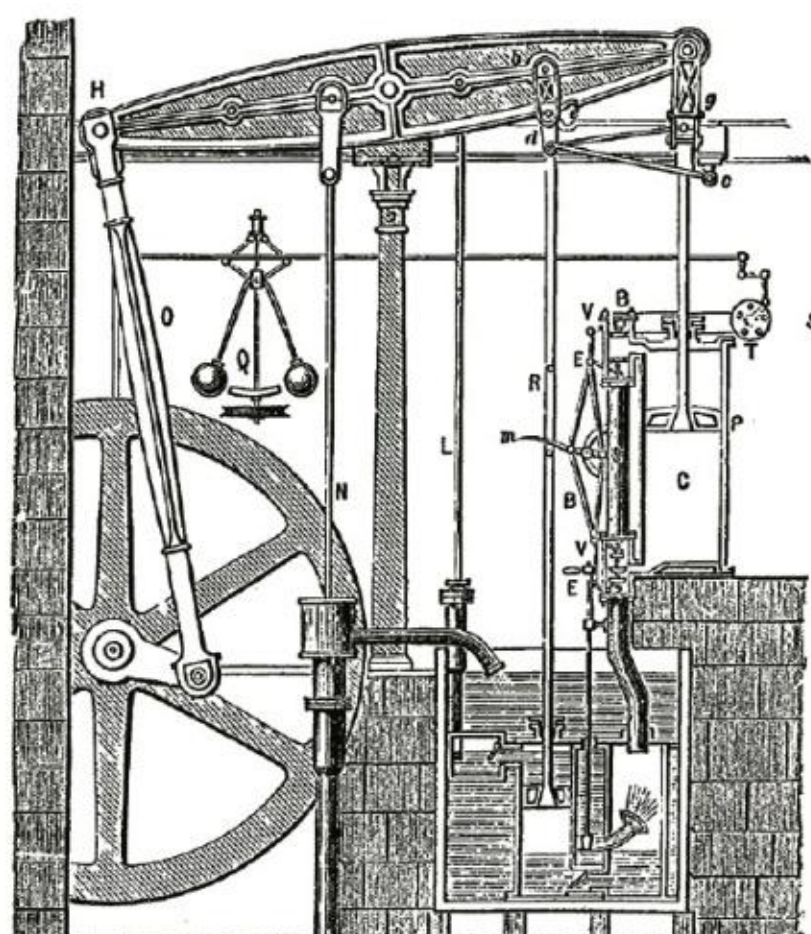
- utrzymanie przywilejów stanowych •
- wolność jednostki •
- likwidacja ograniczeń stanowych •
- swoboda handlu •
- absolutyzm monarszy •
- dominacja arystokracji •

- Które z następujących rozwiązań wydaje ci się lepsze i dlaczego: utrzymanie przywilejów stanowych czy ich zniesienie? Uzasadnij swój wybór.

1.3 Rewolucja przemysłowa

- Wymień zmiany, które zaszły w angielskim rolnictwie w XVIII w.
 - _____
 - _____
 - _____
- Napisz, kto i kiedy opatentował wynalazek ukazany na ilustracji. Opisz jego zastosowanie.

Imię i nazwisko konstruktora: _____

Rok uzyskania patentu: _____

Zastosowanie: _____

Napęd (co wprawia urządzenie w ruch): _____

- Wymień korzyści płynące z zastosowania silnika parowego w fabryce.
 - _____
 - _____
 - _____

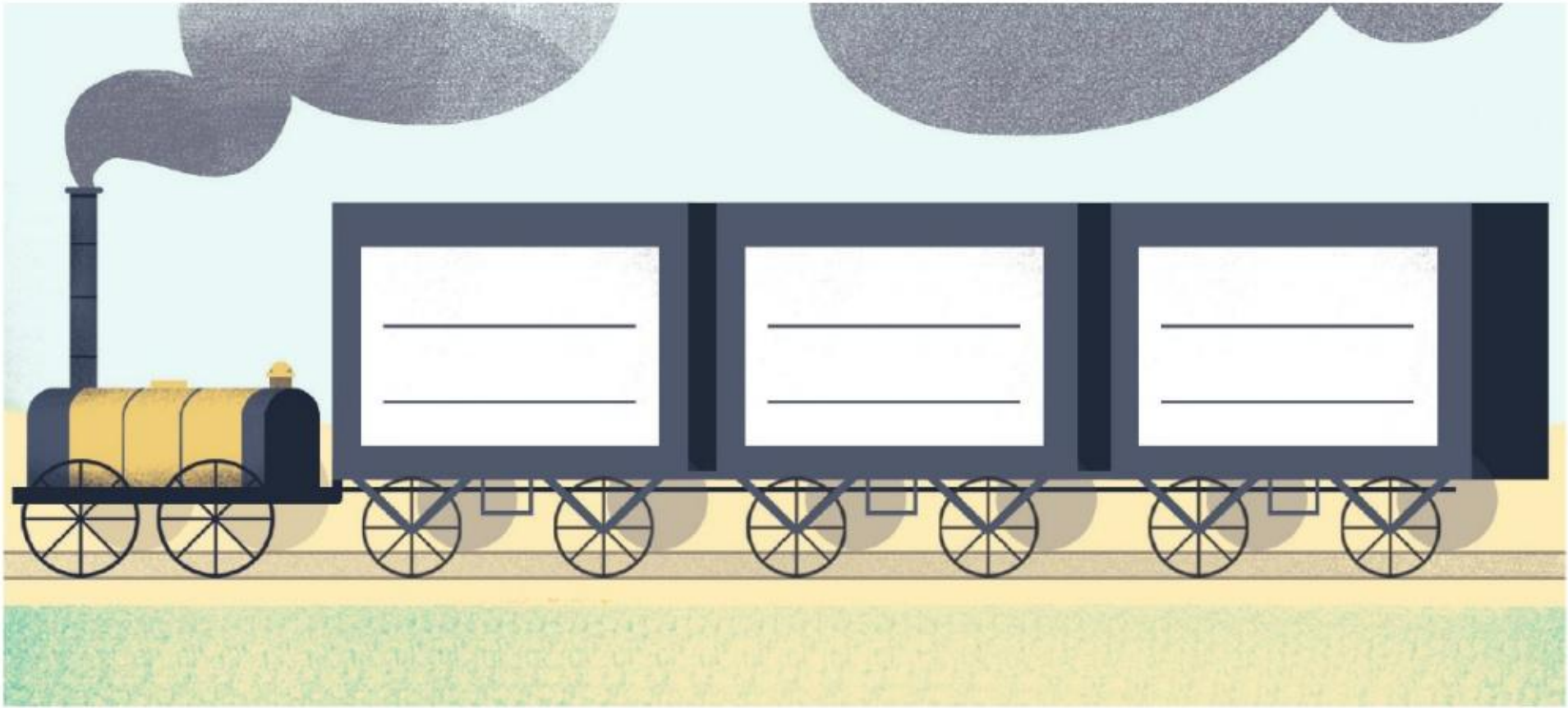
● Wyjaśnij termin *rewolucja przemysłowa*.

● Omów znaczenie poniższych surowców w czasie industrializacji.

Węgiel –

Żelazo –

● Wypisz na rysunku korzyści, jakie wynikały z upowszechnienia kolei żelaznych.

● Uzupełnij tabelę.

Wynalazca		Samuel Morse	
Wynalazek lub osiągnięcie	ogniwo galwaniczne		pierwsze zdjęcie

● Samuel Morse stworzył na potrzeby telegrafu specjalny alfabet. Sprawdź i napisz, w jakich celach alfabet Morse’a jest wykorzystywany obecnie.

1.4 Społeczne skutki rewolucji

Napisz definicję terminu *urbanizacja*.

Jakie czynniki sprawiły, że proces urbanizacji nasilił się w pierwszej połowie XIX w.? Wypisz je.

Uzupełnij piramidę kapitalistycznego społeczeństwa miejskiego.

Od czego zależała pozycja danego człowieka w społeczeństwie kapitalistycznym?

- Opisz warunki pracy robotników w fabryce w pierwszej połowie XIX w.

- Na transparentach przedstawionych na rysunku wypisz postulaty, które robotnicy mogli wysuwać podczas manifestacji.

- Stwórz i zapisz regulamin pracy w fabryce – taki, by satysfakcjonował robotników i był możliwy do zaakceptowania przez pracodawców. Skorzystaj z materiału zgromadzonego w ćwiczeniach 4. i 5.

REGULAMIN

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Maszyny – szansa dla przemysłu czy źródło nieszczęść dla robotników? Zajmij stanowisko w tej sprawie i je uzasadnij.

Uzupełnij tekst. Nadaj wyrazom i wyrażeniom zamieszczonym w ramce odpowiednie formy gramatyczne i wpisz je we właściwe miejsca.

Engels	komunistyczny	podział dóbr	Marks	XIX
--------	---------------	--------------	-------	-----

Socjalizm to ideologia i ruch społeczny, które powstały w wieku _____.
Dążył do zaprowadzenia ładu społecznego opartego na zasadach wspólnoty i równego _____.
Na poglądy socjalistów ogromny wpływ wywarli niemieccy filozofowie:
Karol _____ i Fryderyk _____.
Byli oni twórcami ideologii _____.

Czy komunizm był zagrożeniem dla własności prywatnej? Uzasadnij odpowiedź.

Przeczytaj uważnie podaną niżej definicję i zaznacz pojęcie, które ona wyjaśnia.

Przejęcie przez państwo majątków ziemskich, przedsiębiorstw i kapitału będących własnością prywatną lub pozbawionych właściciela.

- A. komunizm
- B. industrializacja
- C. nacjonalizacja
- D. socjalizm

1.5 Wiosna Ludów

● Wpisz litery odpowiadające poszczególnym grupom politycznym obok poglądów, z którymi się one identyfikowały.

A. Demokraci.	B. Karbonariusze.	C. Konserwatyści.
D. Liberałowie.	E. Monarchiści.	F. Republikanie.

Utrzymanie porządku wiedeńskiego – _____

Zmiana porządku wiedeńskiego – _____

Absolutyzm monarszy – _____

Ograniczenie władzy monarchów – _____

Rozszerzenie wolności obywatelskich – _____

Uprzywilejowanie arystokracji i Kościoła – _____

● Wymień wydarzenia z lat 20. i 30. XIX w., które zachwiały ładem wiedeńskim w Europie.

● Wymień przyczyny i skutki Wiosny Ludów we Francji.

Uzupełnij tabelę. Wpisz poszczególne wyrażenia w odpowiednie rubryki tabeli. Niektóre z nich mogą się powtarzać.

powstania na Węgrzech i we Włoszech	ogłoszenie republiki	
wprowadzenie powszechnego prawa wyborczego	uwłaszczenie chłopów	
obrazy parlamentu frankfurckiego	rewolucja lutowa	zamieszki w Berlinie
postulat zjednoczenia Niemiec	dążenia Węgrów i innych narodów do niepodległości	

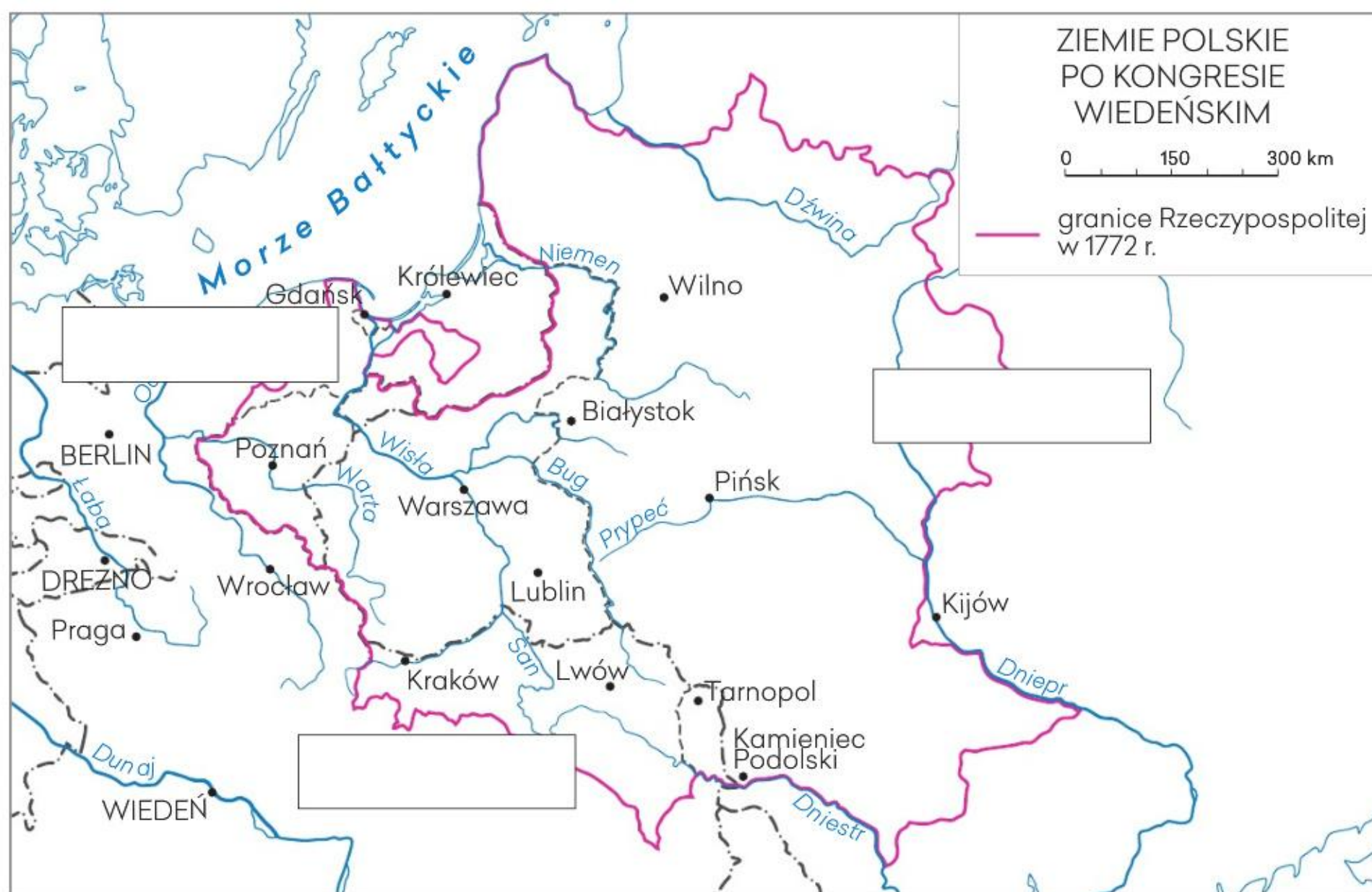
	Wiosna Ludów		
	we Francji	w krajach niemieckich	w Austrii
Przyczyny	- domaganie się rozszerzenia praw politycznych - postulaty socjalne i społeczne (ochrona ludzi pracy)	- żądania wpływu na władzę i poprawy warunków życia	- żądania reform demokratycznych
Przebieg	- powstanie robotnicze w Paryżu	- rewolucje w Saksonii, Badenii, Bawarii i Palatynacie	- zamieszki w Wiedniu i innych miastach monarchii
Skutki	- uchwalenie konstytucji	- wprowadzenie konstytucji w Prusach i powołanie sejmu o ograniczonych kompetencjach - fiasko zjednoczenia Niemiec	- uchwalenie konstytucji i utworzenie parlamentu z ograniczonymi uprawnieniami - klęska dążeń narodów

W których krajach Wiosna Ludów naruszyła dotychczasowy porządek społeczny w największym stopniu? Wymień ich nazwy.

2.1 W Rzeczypospolitej Krakowskiej oraz pod zaborami austriackim i pruskim

Wykonaj polecenia związane z mapą.

- Zamaluj:
 - kolorem zielonym – terytorium Królestwa Polskiego,
 - kolorem niebieskim – obszar Wielkiego Księstwa Poznańskiego,
 - kolorem żółtym – terytorium Rzeczypospolitej Krakowskiej.
- Wpisz we właściwe pola nazwy państw zaborczych.
- Zakreskuj dowolnym kolorem obszar określany terminem *ziemie zabrane*.

Połącz fragmenty zdań.

Oznaką zależności Rzeczypospolitej Krakowskiej od mocarstw zaborczych było...

Widomy przejaw szerokiej autonomii Wolnego Miasta Krakowa to...

...funkcjonowanie polskiego szkolnictwa i polskiej administracji.

...stacjonowanie w Krakowie rezydentów i zakaz prowadzenia własnej polityki zagranicznej.

Oceń, na którym z podanych obszarów istniały najlepsze warunki do rozwoju polskiej kultury w pierwszej połowie XIX w.: w Galicji, Wolnym Mieście Krakowie, Wielkopolsce czy na Pomorzu Gdańskim. Uzasadnij swoją opinię.

Określ, jak zmieniła się sytuacja w Wielkim Księstwie Poznańskim po 1830 r. Litery, którymi oznaczono wyrażenia, wpisz do odpowiednich rubryk tabeli.

A. Ograniczenie swobód narodowych.

B. Utrzymywanie urzędu namiestnika.

C. Germanizacja szkolnictwa, administracji i sądownictwa.

D. Nauka w szkołach po polsku.

E. Zawieszenie urzędu namiestnika.

F. Zagwarantowanie Polakom dostępu do urzędów.

Wielkie Księstwo Poznańskie przed 1830 r.	Wielkie Księstwo Poznańskie po 1830 r.

Podaj przykład działalności organiczników na polu jednej z dziedzin w zaborze pruskim lub austriackim. W razie potrzeby skorzystaj z encyklopedii lub internetu.

2.2 Królestwo Polskie i ziemie zabrane

- Uzupełnij tabelę. W lewej kolumnie wypisz cechy świadczące o samodzielności Królestwa Polskiego, w prawej – potwierdzające jego zależność od Rosji. Podaj po dwa przykłady. Następnie napisz odpowiedź na pytanie i ją uzasadnij.

Atrybuty samodzielności	Dowody zależności od Rosji
_____ _____	_____ _____

Czy można powiedzieć, że Królestwo Kongresowe było niepodległym państwem?

- Wpisz w ramki nazwy instytucji z czasów Królestwa Polskiego, których dotyczą opisy.

– reprezentacja narodu, której rola sprowadzała się do zatwierdzania budżetu i podatków.

– ten organ opracowywał projekty ustaw w imieniu króla polskiego.

– instytucja władzy wykonawczej; składała się z pięciu ministrów.

- Wymień osiągnięcia Polaków w czasach Królestwa Kongresowego w podanych dziedzinach. Podaj po jednym przykładzie.

Gospodarka	Kultura	Edukacja
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

● Przyjrzyj się ilustracji. Wykonaj polecenie i odpowiedz na pytania.

a) Podaj imię i nazwisko postaci ukazanej na ilustracji.

b) Dlaczego mężczyzna został przedstawiony w ten sposób? Co symbolizują kajdany?

c) Jaką rolę ta postać odegrała w historii Polski?

● Przeczytaj tekst przysięgi składanej przez członków Towarzystwa Patriotycznego. Wykonaj polecenie i odpowiedz na pytania.

Przysięgam w obliczu Boga i Ojczyzny i ręczę słowem honoru, że użyję wszelkich sił moich do wskrzeszenia mojej nieszczęśliwej, lecz lubej matki, że poświęcę dla Jej wolności i niepodległości nie tylko mój majątek, ale nawet i życie. Nie zdradzę i nie wyjawię nikomu tajemnic, które mi są i jeszcze będą powierzone [...].

Źródło: Tekst przysięgi członków Towarzystwa Patriotycznego, w: Wiek XIX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 2001

a) Wymień główny cel Towarzystwa Patriotycznego.

b) Do jakich wartości odwoływali się członkowie organizacji?

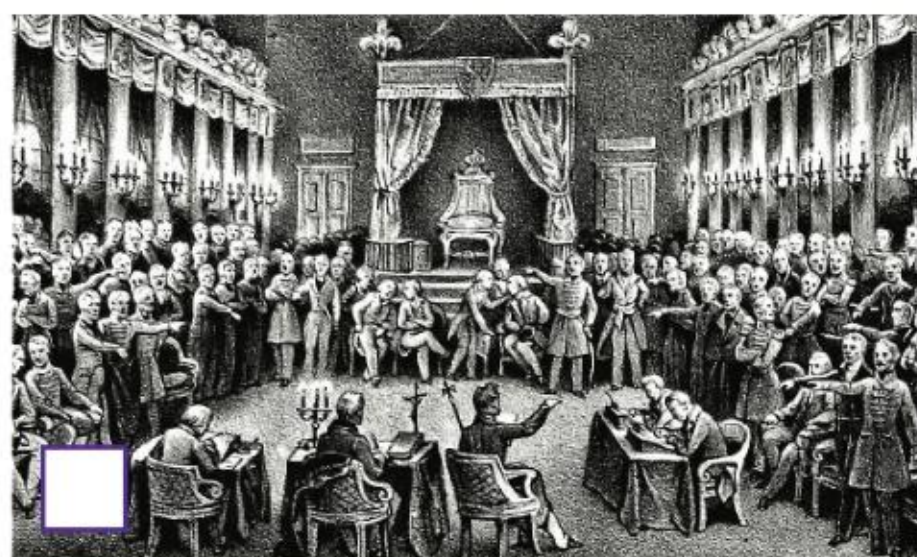
c) Z jakiego powodu członkowie towarzystwa zobowiązywali się dochować tajemnicy?

Pracować czy spiskować? Napisz, jaką postawę powinni, twoim zdaniem, przyjąć Polacy w czasach Królestwa Polskiego. Czy bliższa jest ci postawa księcia Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego czy Waleriana Łukasińskiego? Uzasadnij odpowiedź.

2.3 Powstanie listopadowe

- Napisz, jakie wydarzenia z powstania listopadowego zostały uwiecznione na obrazach. Następnie uporządkuj je w kolejności chronologicznej. Wstaw w kratki cyfry od 1 do 4.

- Połącz liniami postacie z odpowiednimi opisami.

Adam Jerzy Czartoryski	•	•	generał, dowódca w bitwie pod Iganiami
Piotr Wysocki	•	•	prezes Rządu Tymczasowego, a następnie Rządu Narodowego
Józef Chłopicki	•	•	dowódca oddziału kosynierów na Litwie
Ignacy Prądzyński	•	•	przywódca spisku w warszawskiej Szkole Podchorążych Piechoty
Emilia Plater	•	•	dyktator powstania, dowódca w bitwie pod Grochowem

Wyobraź sobie, że uczestniczysz w delegacji do cara Mikołaja I w końcu 1830 r.

Przygotuj krótkie przemówienie, które wygłosisz w obecności władcy. Wymień w nim polskie postulaty i uzasadnij ich słusność.

Wasza Wysokość!

Oceń, czy argumenty przywołane przez sejm Królestwa Polskiego dla uzasadnienia detronizacji Mikołaja I były słuszne. Skorzystaj z tekstu źródłowego zamieszczonego na s. 47 w podręczniku.

Opisz zmiany polityczne, jakie zaszły w Królestwie Polskim po 1831 r.

Wyjaśnij termin *noc paskiewiczowska*.

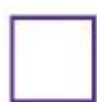
Obejrzyj monety, których awersy i rewersy ukazano poniżej. Wykonaj polecenia i odpowiedz na pytania.

Awers

Rewers

Awers

Rewers

- a) Wstaw znak ✕ w kratkę obok monety, która pochodzi z okresu powstania listopadowego.
- b) Co przedstawia rewers monety z 1831 r.? Jaką ideę wyraża?

- c) Napisz, która z monet może służyć za przykład rusyfikacji. Uzasadnij swój wybór.

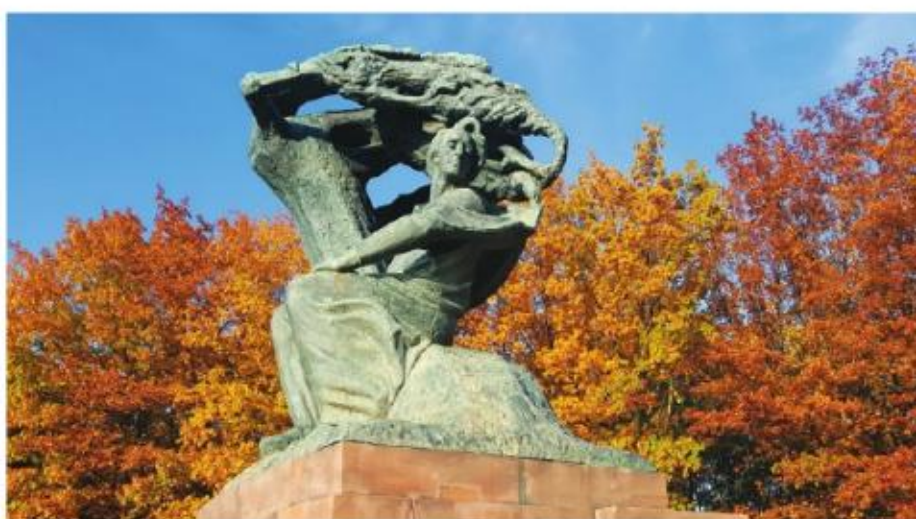
2.4 Wielka Emigracja i ruch spiskowy w kraju

- Wyjaśnij termin *Wielka Emigracja*.

- Przeczytaj poniższe postulaty. Wpisz literę H w kratki obok tych haseł, które popierał Hotel Lambert, literę T obok tych dotyczących Towarzystwa Demokratycznego Polskiego, W – jeśli są wspólne dla obu ugrupowań.

- ☐ Natychmiastowe uwłaszczenie chłopów.
- ☐ Rewolucja z udziałem mas społecznych.
- ☐ Silna władza królewska.
- ☐ Niepodległość Polski.
- ☐ Działania dyplomatyczne na rzecz Polski.
- ☐ Republika demokratyczna.
- ☐ Szerokie reformy społeczne.
- ☐ Stopniowe uwłaszczenie chłopów.

- Podaj imię i nazwisko twórcy, którego upamiętnia poniższy pomnik. Zapisz nazwę miasta, w którym można zobaczyć monument. W razie potrzeby skorzystaj z internetu.

- Wyobraź sobie, że jesteś emisariuszem TDP. Jak przekonasz mieszczan i chłopów, aby poparli ideę niepodległości Polski? Podaj dwa argumenty.

● Odpowiedz na pytania.

Jaką rolę w organizowaniu ruchu spiskowego na ziemiach polskich odgrywali emisariusze?

Które miasto było głównym ośrodkiem ruchu spiskowego? Dlaczego?

Dlaczego w 1846 r. powstanie ogólnonarodowe nie doszło do skutku?

Z jakich powodów chłopci zbuntowali się przeciwko szlachcie w czasie rabacji galicyjskiej?

O jakie ideały, wyrażone w manifeście wydanym w czasie powstania krakowskiego, walczyli powstańcy?

● Przeczytaj tekst źródłowy. Odpowiedz na pytania.

My, Ferdynand I, z łaski Bożej Cesarz Austrii etc. [...] postanowiliśmy, w porozumieniu z J.K.M. Królem Pruskim i J.C.M. Cesarzem Rosji, powziąć wspólnie postanowienie co do przyszłego losu Krakowa. [...] W wyniku tego [porozumienia] bierzemy w posiadanie miasto Kraków wraz z jego dotychczasowym obszarem, łączymy je po wieczne czasy z naszą Koroną i ogłaszamy za nierozdzielalną część składową naszego cesarstwa, do którego je niniejszym wcielamy.

Źródło: *Wiek XIX w źródłach...*

a) Kto i kiedy wydał dokument, którego fragment zacytowano powyżej?

b) Jaki skutek pociągał za sobą niniejszy akt?

c) W następstwie jakiego wydarzenia wydano dokument?

2.5 Wiosna Ludów na ziemiach polskich

- Poniżej wymieszano wydarzenia, do których doszło w czasie Wiosny Ludów w zaborach pruskim i austriackim. Wpisz odpowiadające im litery do właściwych rubryk tabeli.

- A. Manifestacje w Krakowie i we Lwowie.
- B. Delegacja do króla Fryderyka Wilhelma IV.
- C. Rozwiązanie gwardii narodowych. Zbombardowanie Lwowa.
- D. Utworzenie Komitetu Narodowego w Poznaniu.
- E. Powstanie lwowskiej i krakowskiej gwardii narodowej.
- F. Zwycięstwa powstańców pod Miłosławiem i Sokołowem.
- G. Wydanie patentu o uwłaszczeniu włościan.
- H. Atak wojsk nieprzyjaciela na polski obóz w Księżu.

Wiosna Ludów	
w zaborze pruskim	w zaborze austriackim

- Napisz, kto został ukazany na grafice. Uzupełnij kalendarium życia tej postaci. Skorzystaj z encyklopedii lub internetu.

1794 – urodził się w _____.

1812 – brał udział w wojnie z Rosją po stronie _____.

1831 – odznaczył się w bitwach pod Iganiami i pod Ostrołęką w czasie _____.

1848 – brał udział w obronie _____ przed wojskami cesarza Austrii.

1848–49 – dowódca wojsk podczas powstania w _____.

1849 – wyjechał do _____ i przeszedł na _____.

1850 – zmarł w _____.

Zapoznaj się z mapą i wykonaj polecenia.

a) Wpisz litery odpowiadające poniższym opisom w odpowiednie kratki na mapie.

- A. Miasto przyłączone do Austrii w 1846 r. Główny ośrodek ruchu narodowowyzwoleńczego w Małopolsce w czasie Wiosny Ludów.
- B. Miejsca zwycięskich bitew z czasów powstania wielkopolskiego.
- C. Siedziba Komitetu Narodowego podczas Wiosny Ludów i najważniejszy ośrodek ruchu narodowego w Wielkopolsce.
- D. Miasto w Galicji. Miejsce uformowania polskiego komitetu i gwardii narodowej w 1848 r. Ostrzelane przez Austriaków jesienią 1848 r.

b) Zakreśl nazwę państwa, które wskutek wydarzeń Wiosny Ludów przeprowadziło reformę uwłaszczeniową.

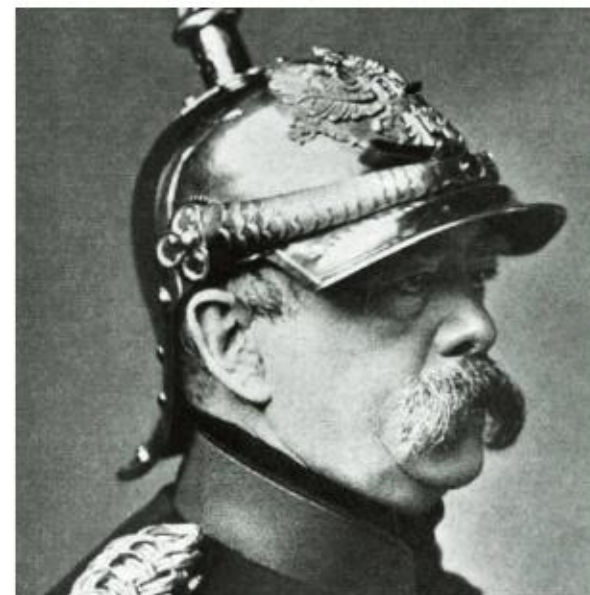
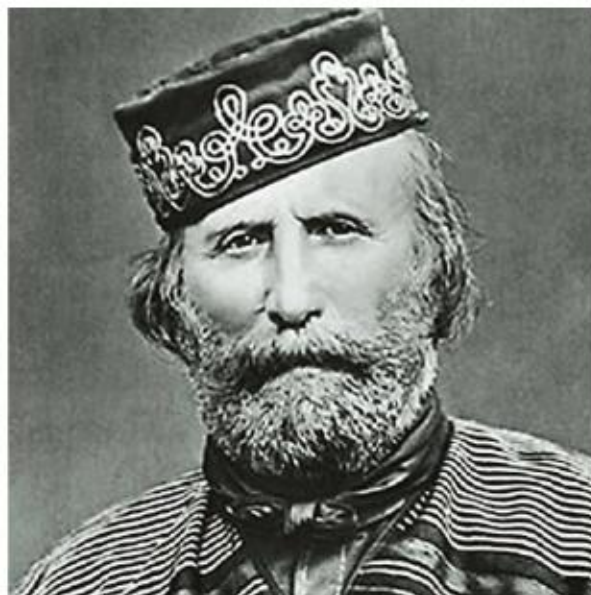
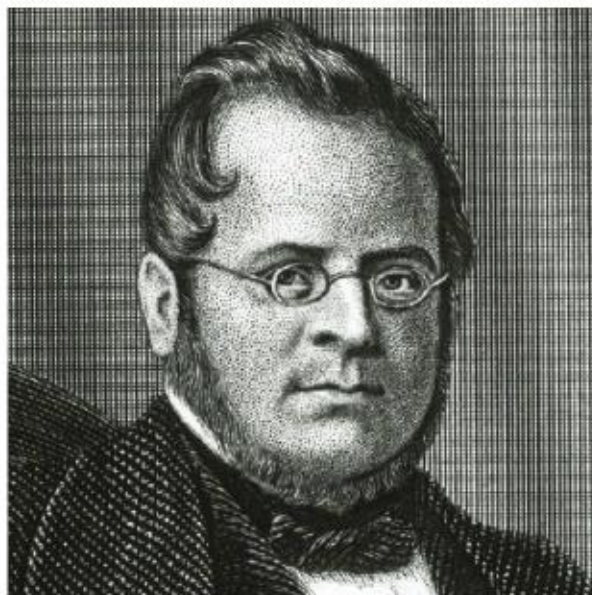

Historyk literatury Alina Witkowska napisała: *Wychodźstwo na ziemi obcej stworzyło przyczółek niepodległej Polski. Takiej, w której pisze się mądre książki i wydaje je, robi emisarkę i uczestniczy w rewolucjach [...].* Napisz, czy zgadzasz się z tym stwierdzeniem. Uzasadnij odpowiedź. Podaj dwa argumenty.

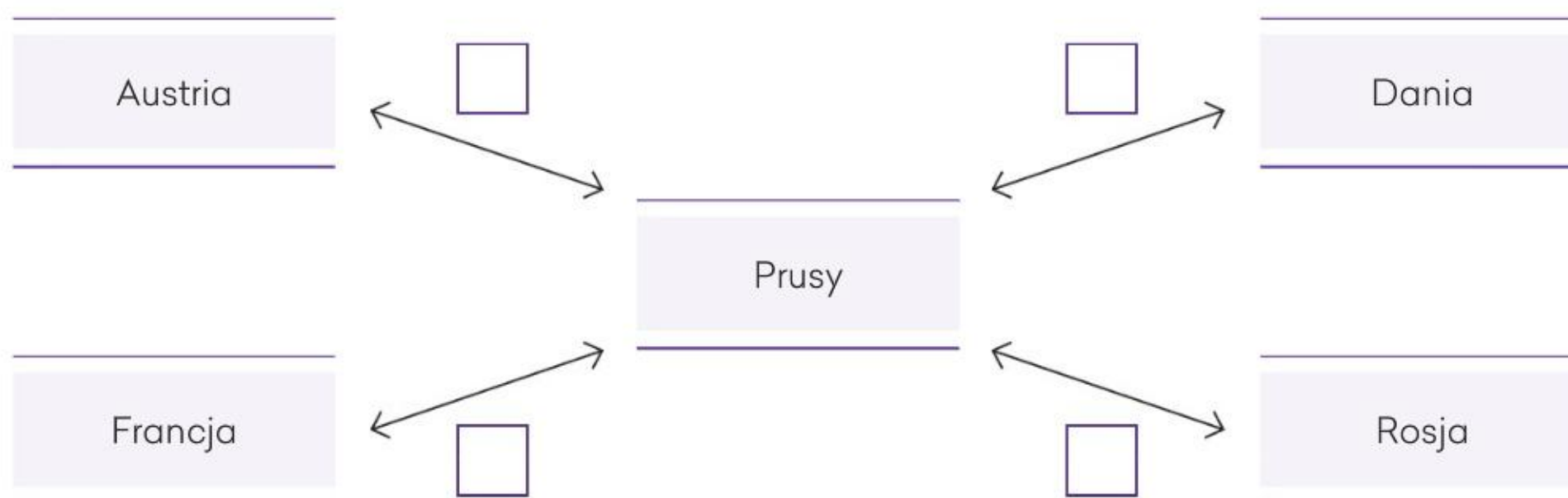
3.1 Zjednoczenie Włoch i zjednoczenie Niemiec

- Podpisz ukazane postacie. Napisz, jaką rolę odegrały w historii swoich państw.

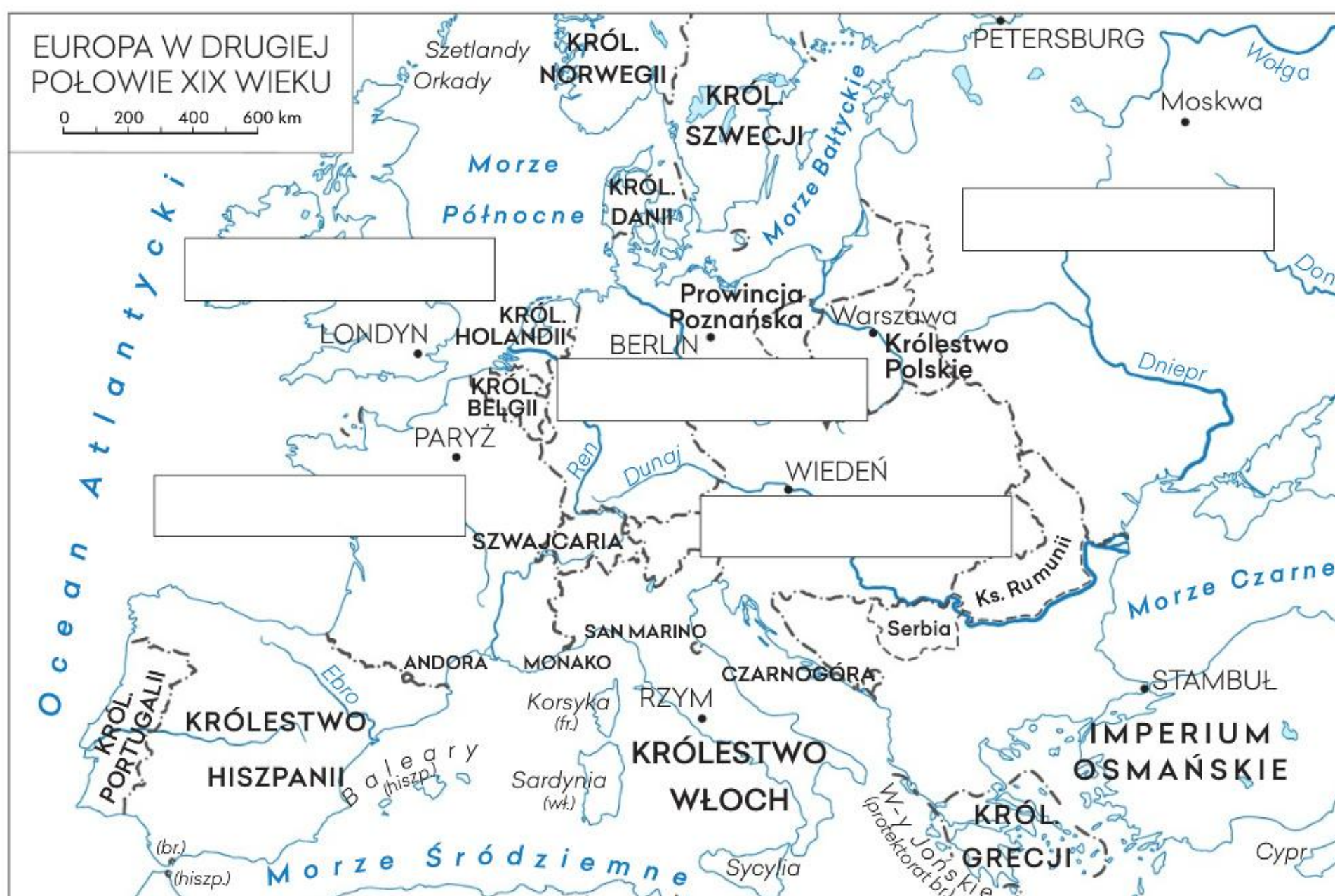

- Podsumuj politykę międzynarodową Prus pod rządami Bismarcka. Wpisz litery odpowiadające poszczególnym hasłom w odpowiednie miejsca na schemacie.

- A. Odebranie Szlezwiku w 1864 r.
- B. Udzielenie pomocy w tłumieniu powstania styczniowego w Królestwie Polskim w zamian za neutralność w konflikcie z Austrią.
- C. Przyłączenie Alzacji i Lotaryngii po zwycięskiej wojnie w latach 1870–1871.
- D. Zwycięska wojna w 1866 r. i wcielenie Holsztynu.

Zapoznaj się z mapą i wykonaj polecenia.

- Zapisz w wyznaczonych miejscach nazwy państw, które odgrywały rolę mocarstw europejskich w drugiej połowie XIX w.
- Zamaluj obszary zjednoczonych Włoch i Niemiec.
- Napisz znak ✕ obok nazwy miasta, w którym proklamowano II Rzeszę Niemiecką.
- Oznacz gwiazdką stolicę zjednoczonych Włoch, a kropką – stolicę Cesarstwa Niemieckiego.

Uzupełnij tekst.

Proces zjednoczenia Niemiec zakończył się w roku _____.

Wówczas w Paryżu król Prus _____ koronował się na _____.

Była to _____ królestw, księstw i wolnych miast. Oprócz cesarza władzę wykonawczą sprawował _____, który stał na czele rządu. Pierwszym politykiem, który objął ten urząd, był _____. Władza ustawodawcza należała do sejmiku Rzeszy, czyli _____, i rady związkowej, czyli _____.

3.2 Rozwój Stanów Zjednoczonych i wojna secesyjna

 Zapoznaj się z ulotką zamieszczoną na s. 73 w podręczniku. Wykonaj polecenia i odpowiedz na pytanie.

a) Wypisz nazwy produktów, które były przedmiotem aukcji. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika polsko-angielskiego.

b) Czy aukcja może służyć za przykład uprzedmiotowienia człowieka? Uzasadnij swoją odpowiedź.

c) Stwórz ulotkę, która będzie wzywała do niebrania udziału w tego typu aukcjach. Zamieść na niej informacje o ruchu abolicjonistów. Zadbaj o atrakcyjną formę graficzną.

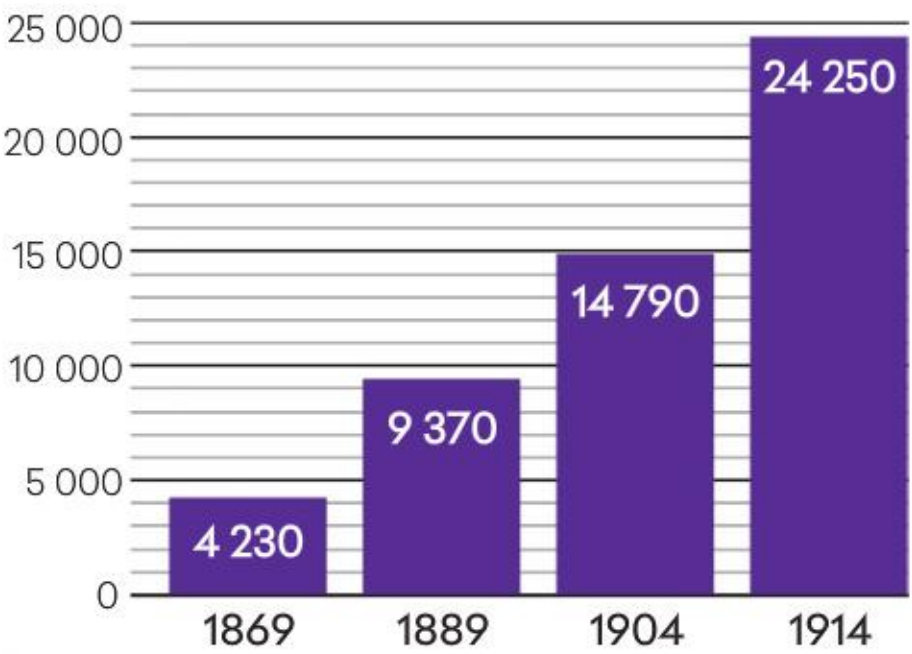
Uzupełnij biogram Abrahama Lincolna.

Abraham Lincoln urodził się w 1809 r. Od 1856 r. był członkiem Partii _____. Jako zwolennik _____ krytykował niewolnictwo i dążył do jego ograniczenia. W 1861 r. został szesnastym z kolei _____ Stanów Zjednoczonych. Jego zwycięstwo stało się bezpośrednią przyczyną _____ jedenastu stanów Południa, popierających niewolnictwo. W czasie _____, toczonej w latach 1861–1865, Lincoln nie szczędził sił i środków, by obronić jedność państwa. Aktywnie kierował działaniami wojsk _____. W 1863 r. wydał dekret znoszący _____ w stanach południowych. Następnie poparł XIII poprawkę do konstytucji USA (Kongres przyjął ją w 1865 r.), na mocy której zakazano niewolnictwa w całym kraju. W kwietniu 1865 r., kilka dni po kapitulacji armii _____ pod Appomattox, Lincoln został śmiertelnie postrzelony w teatrze w Waszyngtonie przez zwolennika Konfederacji.

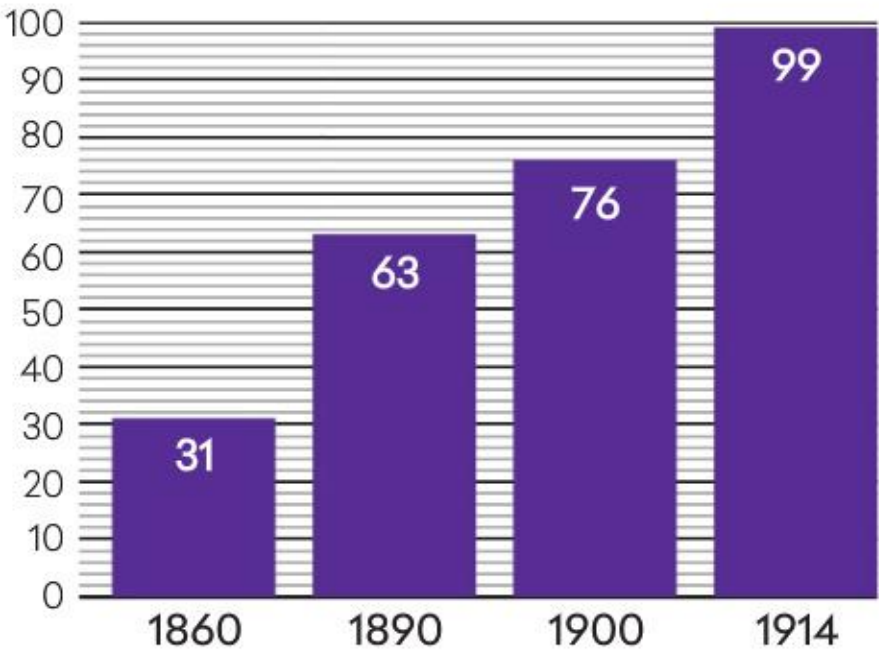
Opisz, jak przebiegał demograficzny i gospodarczy rozwój Stanów Zjednoczonych w XIX w. Skorzystaj z poniższych wykresów oraz tabeli zamieszczonej w podręczniku na s. 19.

Wartość produkcji USA w latach 1869–1914¹

¹ Dane w miliardach dolarów.

Liczba ludności USA w latach 1860–1914²

² Dane w milionach.

Źródło: *Wiek XIX w źródłach...*

3.3 Ekspansja kolonialna w XIX wieku

- Przeczytaj przemówienie brytyjskiego polityka i finansisty Cecila Rhodesa [czyt. sesyla rołdsa]. Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenie.

Zwiedziłem wczoraj East End¹ [czyt. ist end] i byłem na zebraniu bezrobotnych. Gdy nasłuchałem się tam dzikich przemówień, które były jednym krzykiem „chleba! chleba!”, i wracając do domu, zastanawiałem się nad tym, co widziałem, przekonałem się bardziej niż kiedykolwiek o znaczeniu imperializmu... Moim najgłębszym marzeniem jest rozwiązanie kwestii społecznej, a mianowicie: aby uratować czterdzieści milionów mieszkańców Zjednoczonego Królestwa od zgubnej wojny domowej, my, politycy kolonialni, musimy zdobyć nowe ziemie, aby розміścić na nich nadmiar ludności, aby uzyskać nowe rynki zbytu towarów produkowanych w fabrykach i wydobywanych w kopalniach. Imperium, mówiłem to zawsze, to kwestia żołądka. Jeśli nie chcecie wojny domowej, musicie stać się imperialistami.

Źródło: Fragment listu C. Rhodesa do W. Steada, w: J. Pajewski, *Historia powszechna 1871–1918*, Warszawa 1999

¹ East End – uboższe dzielnice Londynu położone we wschodniej części miasta.

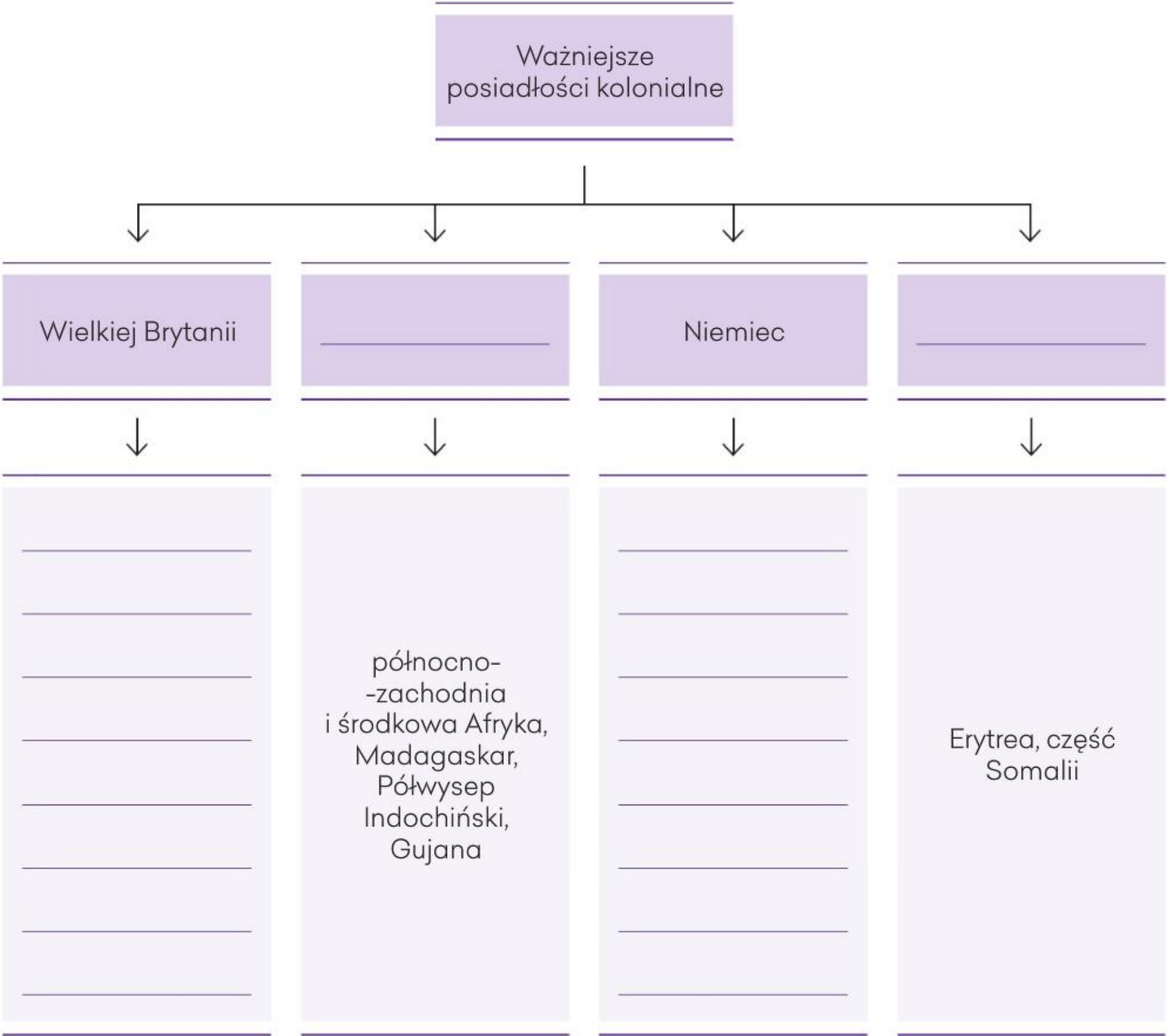
- a) O jakim problemie społecznym w Anglii pisze Cecil Rhodes?

- b) Jakie rozwiązanie tego problemu proponuje?

- c) Oceń propozycję Rhodesa. Weź pod uwagę szanse i zagrożenia związane z realizacją jego zamierzeń.

- Wyjaśnij, dlaczego Wielką Brytanię nazywano imperium, w którym nigdy nie zachodzi słońce.

● Uzupełnij schemat. Skorzystaj z mapy zamieszczonej na s. 81 w podręczniku.

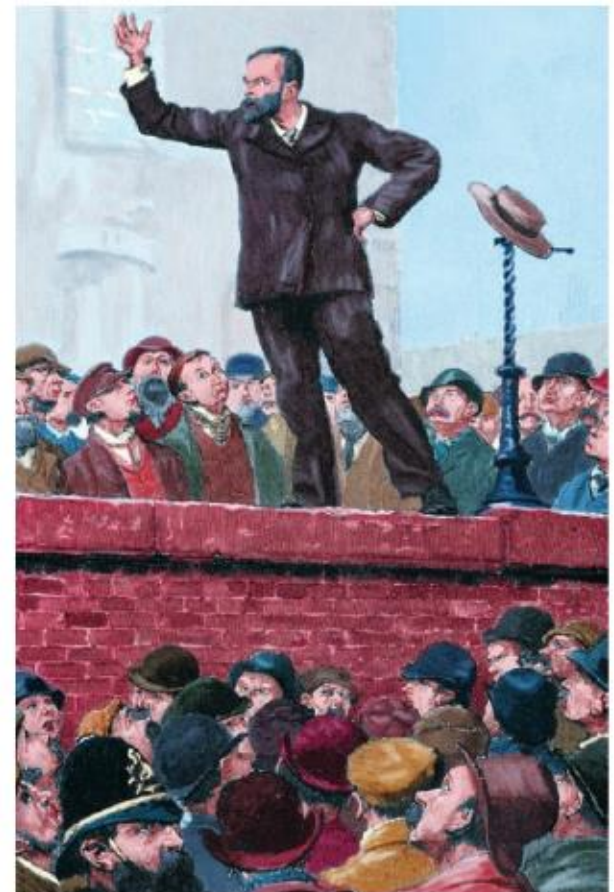
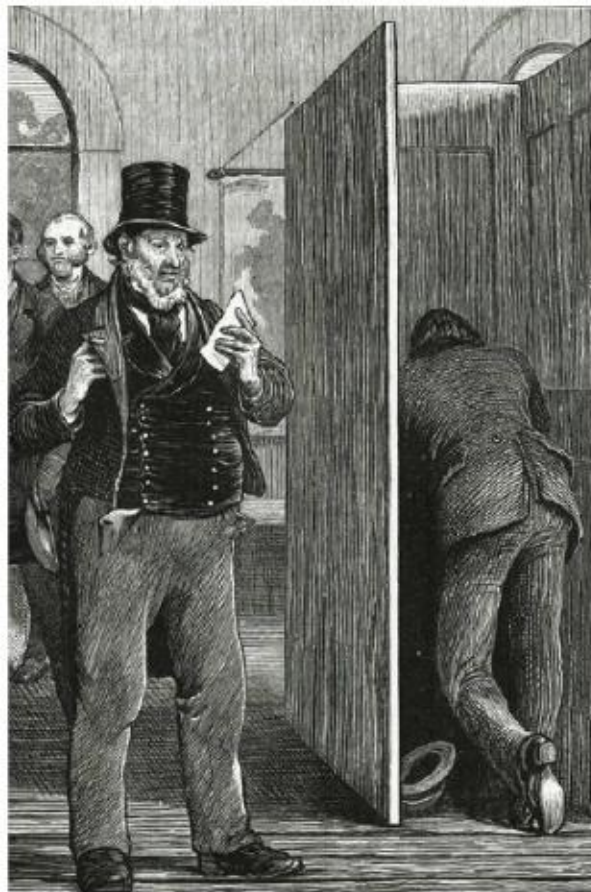
● Pokaż na mapie zamieszczonej w podręczniku na s. 81 trasę podróży statku brytyjskiego z Hongkongu do Londynu. Jak mogła ona przebiegać w 1842 r., a jak – w 1898 r.? Z czego wynikają możliwe różnice? Zapisz wniosek.

● Czy w drugiej połowie XIX w. w Afryce istniały niepodległe państwa? Jeśli tak, to podaj ich nazwy.

● Wyjaśnij termin *imperializm*.

3.4 Przemiany demokratyczne i nowe idee polityczne

- Na podstawie analizy zamieszczonych poniżej fotografii sformułuj kilka ogólnych wniosków na temat przemian demokratycznych, jakie dokonały się w Europie na przełomie wieków XIX i XX.

- Na transparentach przedstawionych poniżej znajdują się hasła charakterystyczne dla poszczególnych ideologii. Zamaluj:
 - kolorem niebieskim – transparenty nacjonalistyczne,
 - kolorem czerwonym – transparenty komunistyczne.

- Oceń, czy podane zdania są prawdziwe czy fałszywe. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F, jeśli jest fałszywe.

Socjaldemokraci opowiadali się za reformą ustroju kapitalistycznego oraz polepszeniem warunków życia i pracy robotników.	☐ P	☐ F
Według komunistów w warunkach ustroju kapitalistycznego można zaspokoić dążenia i potrzeby ekonomiczne klasy robotniczej.	☐ P	☐ F
Antysemityzm to bezkrytyczny stosunek do własnej nacji oraz pogarda dla wszystkich innych narodów.	☐ P	☐ F
Emancypantki to działaczki, które na przełomie wieków XIX i XX walczyły o prawa dla kobiet.	☐ P	☐ F

- Prawo do głosowania to jedna z najważniejszych zdobyczy XIX w. Czy, twoim zdaniem, warto brać udział w wyborach? Uzasadnij odpowiedź.

3.5 Społeczeństwo, nauka i kultura przełomu wieków XIX i XX

- Przeczytaj fragment pamiętnika księdza Wacława Kruszki na temat XIX-wiecznych wynalazków. Następnie wykonaj polecenia.

Parowce, parowozy, czyli koleje żelazne, telegrafy **1**, [...], bicykle¹ **2** [...] były już rozpowszechnione u schyłku XIX w. Telefony **3**, automobile² **4** i aeroplany, czyli przyrządy do latania w powietrzu, były jeszcze w powijakach. Telefon w Galicji znałem tylko ze słuchu. Dopiero gdym przybył do Ameryki pod koniec r. 1893, pierwszy raz z bliska poznałem się z telefonem w redakcji brata mego Michała. Roku 1896, gdy z Milwaukee³ [czyt. mlłoki] przeniosłem się do Ripon⁴, na plebaniach jeszcze telefonu nie było. Jeden na drugiego się oglądał i mówił: „Ja zaprowadzę telefon, skoro drudzy go zaprowadzą. Bo jeśli drudzy nie zaprowadzą, do kogo telefonować będę?”. Drudzy zaś uważali jeszcze telefon za rzecz zbytkowną, potrzebną chyba w redakcjach gazet, w wielkich składach, hotelach i pałacach. [...]

Źródło: *Wiek XIX w źródłach...*

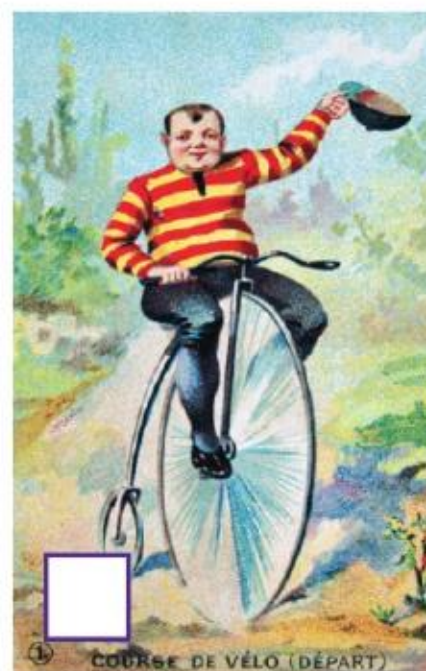
¹ Bicykl – dawny typ roweru, z przednim kołem bardzo dużym, a tylnym małym.

² Automobil – samochód.

³ Milwaukee – miasto w stanie Wisconsin [czyt. łyskonzin] na północy USA.

⁴ Ripon – miasto w stanie Wisconsin oddalone od Milwaukee o 138 km.

Wpisz w kratki umieszczone na zdjęciach cyfry odpowiadające poszczególnym wynalazkom. Zapisz nazwisko konstruktora oraz rok wynalezienia.

- Który z XIX-wiecznych wynalazków uważasz za najważniejszy? Dlaczego?

Wyobraź sobie, że jako dziennikarz słuchasz wykładu o skuteczności szczepionki przeciwko wściekliźnie, który prowadzi Ludwik Pasteur. Przeczytaj poniższy tekst źródłowy, a następnie napisz artykuł prasowy na ten temat. Opisz fenomen osiągnięcia Pasteura i przybliż sylwetkę naukowca.

Wystąpienie Ludwika Pasteura w Akademii Nauk Medycznych w Paryżu w 1886 r.

Do dzisiejszego dnia, do 31 października 1886 r., zjawiało się w laboratorium przy rue d'Ulm [czyt. ri dulm] w celu zaszczepienia się przeciwko wściekliźnie 2409 osób w najróżniejszym wieku i o różnym stopniu zranienia. [...]

Spośród owych 1762 szczepionych Francuzek i Francuzów z Francji i Algierii zmarło pomimo szczepienia dziesięć osób. To znaczy, że śmiertelność wścieklizny wskutek szczepień zmniejszona została obecnie do sześćdziesięciu pięciu setnych procent ogólnej liczby chorych. W tym samym czasie zachorowało we Francji na wściekliznę 17 innych osób, które nie przyszły do Laboratorium École Normale [czyt. **ekol normal**]. Z tych siedemnastu – wedle urzędowych statystyk – zmarło na wściekliznę... siedemnaście. Wśród tych zmarłych jest niemowlę, Franciszek Samyn [czyt. **samin**] z Tourcoing [czyt. **turkę**]. Chłopiec został pogryziony przez tego samego psa, który zranił Jakuba Ludwika Mériaux [czyt. **merio**]. Dzieci zostały pogryzione 12 grudnia 1885. Mériaux został zaszczepiony i żyje. Samyna nie przywieziono do laboratorium i zmarł. [...]

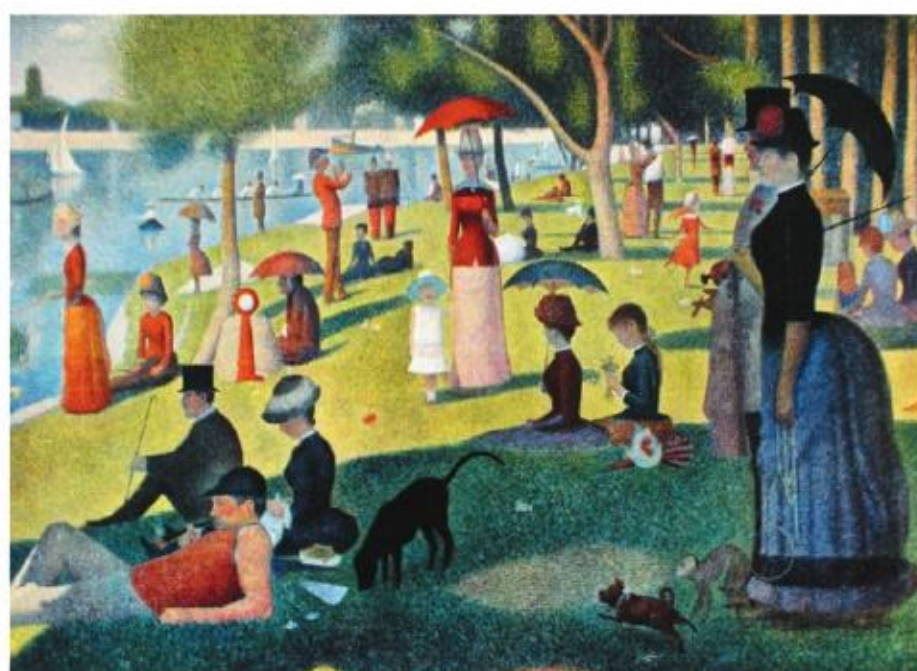
Źródło: *Wiek XIX w źródłach...*

- Na podstawie poniższych obrazów i materiału ikonograficznego zamieszczonego w podręczniku na s. 92 i 93 scharakteryzuj ważniejsze przemiany obyczajowe przełomu wieków XIX i XX.

Jean Béraud, *Bulwar Kapucynów*

Georges Seurat [czyt. żorż sera],
Niedzielne popołudnie na wyspie Grande Jatte [czyt. grand żat]

- Przyjrzyj się obrazowi *Karnawał na Bulwarze Kapucynów* autorstwa Claude’a Moneta i porównaj go z wizją Jeana Bérauda. Któremu z dzieł bliżej do realizmu, a któremu – do impresjonizmu? Uzasadnij odpowiedź.

4.1 Powstanie styczniowe

- Oceń, czy podane zdania są prawdziwe czy fałszywe. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F, jeśli jest fałszywe.

Po wstąpieniu na tron car Aleksander II przyznał autonomię Królestwu Polskiemu.	☐ P	☐ F
Działacze Towarzystwa Rolniczego upowszechniali w polskim społeczeństwie ideę pracy organicznej.	☐ P	☐ F
W czasie rewolucji moralnej odrodziły się postawy patriotyczne wśród mieszkańców Królestwa Polskiego i ziem zabranych.	☐ P	☐ F
Działacze obozu czerwonych wywodzili się ze środowiska związanego z Towarzystwem Rolniczym.	☐ P	☐ F

- Odpowiedz na pytania.

Jak pamięć o powstaniu listopadowym wpłynęła na kształtowanie się postaw patriotycznych w czasie rewolucji moralnej?

Czy prawdziwe jest stwierdzenie, że rewolucja moralna przyczyniła się do wybuchu powstania styczniowego? Uzasadnij odpowiedź.

- Wypisz jedno podobieństwo i jedną różnicę z programów białych i czerwonych.

Biali i czerwoni	
podobieństwo	różnica

Uzupełnij zdania.

Aby rozbić ruch spiskowy w Królestwie Polskim, Rosjanie przeprowadzili _____, czyli nadzwyczajny pobór mężczyzn do armii. Akcję zainicjował naczelnik rządu cywilnego Kongresówki _____. Bezpośrednim skutkiem poboru był wybuch _____. Komitet Centralny Narodowy – organ kierowniczy _____ – przekształcił się w _____. Dnia 22 stycznia 1863 r. Rząd wydał _____, w którym wezwał Polaków do walki o _____. Ogłoszono równość wszystkich mieszkańców i _____ chłopów.

Przeczytaj fragment tekstu źródłowego i odpowiedz na pytania.

Z Bożej łaski My, Aleksander II, cesarz i samowładca Wszechrosji, król Polski, etc. etc., objawiamy wszystkim naszym wiernym poddanym w Królestwie Polskim:

Art 1. Grunta zostające w posiadaniu włościan (to jest osoby włościańskiej) tak w dobrach prywatnych i najmiłościwiej rozdawanych (majorackich¹), jako też w dobrach instytucjonalnych (różnych zakładów) i rządowych, przechodzą na zupełną własność włościan w posiadaniu tych gruntów będących. [...]

Art. 2. Od 3/15 kwietnia bieżącego 1864 roku włościanie uwolnieni raz na zawsze zostają od wszelkich bez wyłączenia powinności, jakimi na korzyść dziedziców obłożeni byli [...].

Źródło: *Wiek XIX w źródłach...*

¹ Dobra majorackie – majątki ziemskie dziedziczone przez najstarszego syna; tu: rozdawane przez cara.

a) Kto i w którym roku wystawił dokument, którego fragment zacytowano powyżej?

b) Na jakich zasadach chłopci otrzymali ziemię w Królestwie Polskim? Czy były one korzystne?

- Wykonaj polecenie i odpowiedz na pytania na podstawie zamieszczonych źródeł.

Źródło A

[...] w kilka godzin po przybyciu do lasu pod Kozienicami dała znać pikietą¹, że wojsko ruskie idzie ku nam z miasteczka [...]. Powstaje nieład nie do opisania, furgony w popłochu poprzewracane niemałą stanowią dla zbiórki przeszkodę. Dowódca oddziału zachęca i usiłuje sformować szereg bojowy. Wojsko rosyjskie, nie doznając żadnego oporu, wchodzi do lasu, dociera do polanki, w której byliśmy rozłożeni, i strzela do nas jak do kaczek. Na próżno Turketti² daje dowody osobistej odwagi, chcąc zatrzymać uciekających. Poniewczasie, wszystko idzie w rozsypkę.

Źródło: A. Migdalski, *Wspomnienia rotmistrza kawalerii narodowej z 1863/1864 roku*, w: *Powstanie styczniowe na Lubelszczyźnie*, oprac. T. Mencil, Lublin 1966

¹ Pikietą – tu: nieduży oddział stojący na czatach.

² Władysław Turketti – dowódca oddziału powstańczego w Puszczy Kozienickiej.

Źródło B

Następnie wpadają kosynierzy ze swymi lotno-siekącymi kosami. Moskale bronią się dobrze, a jest liczba więcej jak dwa razy przeważająca. Walka zacięta trwa od północy do godziny piątej rano. Nasi bez odpoczynku rąbią, siekają, Moskale padają; między naszymi straty małe, jednak bolesne, bo dowódca oddziału raniony.

Źródło: *Bitwa pod Węgrowem z 10 lutego 1863 r.*, w: *Wiek XIX w źródłach...*

- a) Opisz charakter walk powstańczych na podstawie zamieszczonych źródeł.

Źródło C

Franciszek Bastin, *Potyczka*

- b) Jaką rolę w czasie bitwy pod Węgrowem odegrali kosynierzy?

- c) Co to znaczy, że armia 1863 r. była armią ochotniczą?

Zaprojektuj w ramce powstańczy sztandar. Przedstaw na nim między innymi, o jakie ideały walczyli powstańcy.

Przeczytaj opinię historyka Sławomira Kalembki na temat powstania styczniowego. Napisz, czy się z nią zgadzasz. Uzasadnij odpowiedź.

Cele powstania styczniowego były szersze [niż powstania listopadowego]. Walczono o pełną niepodległość, o odzyskanie granic sprzed I rozbioru, a co najważniejsze – o wielką reformę społeczną, o uwłaszczenie chłopów i istotne zmiany społeczne, mające unowocześnić naród polski.

Źródło: *Powstanie styczniowe 1863–1864. Wrzenie, bój, Europa, wizje*, red. S. Kalembka, Warszawa 1990

Dlaczego młodzi ludzie przystępowali do powstania? O jakie swobody walczyli?

Po upadku powstania styczniowego kilkaset miast, których mieszkańcy wspierali walki, decyzją władz utraciło prawa miejskie. Podaj nazwy trzech takich miejscowości.

4.2 Polityka rządów państw zaborczych wobec Polaków

- Przeczytaj teksty źródłowe i odpowiedz na pytania.

Otto von Bismarck o kolonizacji (1886 rok)

Walka o byt między Prusami a Polską wre jeszcze żywo [...]. [...] niebezpieczeństwo grozi głównie w Poznańskim, gdzie wielcy właściciele ziemscy [Polacy] posiadają jeszcze około 650 tysięcy hektarów ziemi. [...] W najbliższej przyszłości osiedlać tam będziemy Niemców z niemieckimi kobietami.

Źródło: E. Lenard, Z. Morawski, A. Żuberek, *Historia w tekstach źródłowych dla licealistów*, cz. II, Warszawa 2004

Ustawa o utworzeniu Komisji Kolonizacyjnej z 26 kwietnia 1886 roku (fragment)

§1. Ażeby przez osiedlenie włościan i robotników niemieckich w prowincjach poznańskiej i zachodniopruskiej wzmocnić żywioł niemiecki przeciwko dążnościom polonizacyjnym, zostaje oddany do dyspozycji rządu państwowego fundusz stu milionów marek w celu:

1. zakupu ziemi,
2. pokrycia, o ile zajdzie potrzeba, tych kosztów, jakie wynikną z powodu:
 - a) dokonania pierwszych urządzeń¹,
 - b) pierwszego uregulowania stosunków gminnych, kościelnych i szkolnych nowych osad [...].

Źródło: *Wiek XIX w źródłach...*

¹ Dokonanie pierwszych urządzeń – zagospodarowanie się.

- a) Jaki był cel utworzenia Komisji Kolonizacyjnej?

- b) Na co miały być wydatkowane pieniądze z funduszu przyznanego Komisji?

- c) Na jakich terenach planowano osiedlanie niemieckich obywateli? Dlaczego akurat tam?

- Wpisz literę **R** w kratki obok tych represji, które dotknęły Polaków w zaborze rosyjskim, literę **P** – obok tych dotyczących naszych rodaków w zaborze pruskim, **W** – jeśli sposoby dyskryminacji były wspólne dla mieszkańców obu zaborów.

- ☐ Germanizacja szkolnictwa i administracji.
- ☐ Przejmowanie polskiej ziemi przez Komisję Kolonizacyjną.
- ☐ Likwidacja polskich majątków na ziemiach zabranych.
- ☐ Rusyfikacja administracji.
- ☐ Konfiskata dóbr kościelnych.
- ☐ Cenzurowanie publikacji.
- ☐ Kulturkampf.

- ★ Przyjrzyj się poniższym budowlom. Wykonaj polecenia i odpowiedz na pytanie.

Gmach Komisji Kolonizacyjnej (obecnie własność Uniwersytetu Poznańskiego)

Nieistniejący już sobór św. Aleksandra Newskiego w Warszawie

- a) Napisz, jakie funkcje pełniły powyższe budowle.

- b) Czy można uznać te budynki za przykład rusyfikacji lub germanizacji przestrzeni miejskiej? Uzasadnij odpowiedź.

- ★ W czym przejawiało się odmienne podejście rządu austrowęgierskiego do Polaków w porównaniu z działaniami władz Rosji i Prus?

4.3 Polacy wobec zaborców

- Podaj przykłady obrony Polaków przed germanizacją i rusyfikacją w dziedzinach takich, jak:
 - a) edukacja – _____,
 - b) nauka – _____,
 - c) kultura – _____,
 - d) gospodarka – _____.
- Przeczytaj fragmenty utworów Henryka Sienkiewicza i Stefana Żeromskiego. Następnie odpowiedz na pytania.

Stosunek do polskości w pruskiej szkole

Nie było żadnej wątpliwości, że polskiemu dziecku trafiało się słyszeć w niemieckiej szkole wiele rzeczy, które raniły jego najgłębsze uczucia i które były wprost zaprzeczeniem albo pogardą i wydrwiwaniem z kraju, języka, ojczystych tradycji, słowem – ze wszystkiego, co w domu nauczano je czcić i kochać.

Źródło: H. Sienkiewicz, *Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela*, w: wolnelektury.pl, dostęp: 14.01.2020 r.

Szkoła rosyjska wobec polskiej kultury

Zakaz policyjny, traktujący geniusz Mickiewicza jako niebyły, usiłujący zniweczyć pamięć o czynach i życiu Kościuszki, wzmógł tylko ciekawość, energię badania i miłości. Czytano rzeczy „zabronione” ze zdwojoną starannością, uczono się ich namiętnie i z uniesieniem, czego nie byłoby może, gdyby te dzieła były legalnymi, jak pisma Puszkina¹ i Gogola².

Źródło: S. Żeromski, *Szyfowe prace*, w: wolnelektury.pl, dostęp: 14.01.2020 r.

¹ Aleksander Puszkina – jeden z najwybitniejszych rosyjskich poetów romantycznych.

² Nikołaj Gogol – rosyjski prozaik, dramaturg i publicysta.

- a) W jakim świetle szkoły pruska i rosyjska ukazywały polski język, kulturę i historię? Dlaczego?

- b) Jaką rolę odgrywał rodzinny dom w obronie przed wynarodowieniem? Jakie inne miejsca możemy uznać za „bastiony polskości” w czasach zaborów?

Walka zbrojna, opór, praca organiczna, bierność, lojalizm – to postawy Polaków w okresie zaborów. Którą z nich uważasz za najbardziej skuteczną dla obrony przed wynarodowieniem w ówczesnych warunkach politycznych? Rozważ szanse i zagrożenia związane z upowszechnieniem tej postawy w społeczeństwie.

Podaj imiona i nazwiska postaci historycznych z XIX-wiecznej historii Polski, które reprezentowały poszczególne postawy.

walka zbrojna	opór	praca organiczna	lojalizm
↓	↓	↓	↓

Podyskutujcie w klasie, z czego mogła wynikać bierność. Jak przypuszczacie – komu można ją przypisać?

Podkreśl właściwe wyrazy i wyrażenia, tak aby zdania były prawdziwe.

- Przedstawiciele pozytywizmu warszawskiego popularyzowali w polskim społeczeństwie hasło (*walki zbrojnej* / *pracy organicznej*).
- W drugiej połowie XIX w. legalna działalność polskich organizacji społecznych była możliwa w zaborze (*rosyjskim* / *pruskim*).
- Polscy uczniowie i polskie uczennice ze szkoły ludowej we Wrześni stali się symbolem walki z (*germanizacją* / *rusyfikacją*).
- Postawy lojalistyczne były najsilniejsze w (*Królestwie Polskim* / *Galicji*).

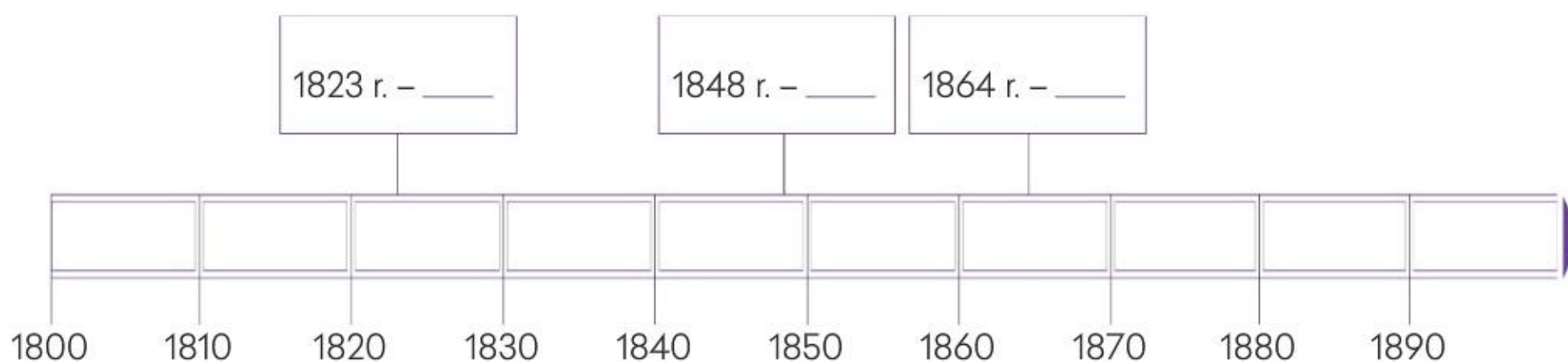

Wyjaśnij, jakie znaczenie dla obrony polskiej własności ziemskiej miał rozwijający się ruch spółdzielczy w zaborze pruskim.

4.4 Gospodarka, społeczeństwo i kultura ziem polskich

- Wstaw litery odpowiadające poszczególnym wydarzeniom we właściwe kratki.

- A. Ogłoszenie uwłaszczenia chłopów w Galicji.
- B. Początek procesu uwłaszczenia chłopów w Wielkopolsce.
- C. Ukaz cara Aleksandra II o uwłaszczeniu chłopów w Królestwie Polskim.

- Na podstawie mapy zamieszczonej w podręczniku na s. 118 i 119 wymień w każdym podpunkcie nazwy trzech miejscowości będących ośrodkami:
- a) przemysłu włókienniczego – _____,
 - b) wydobywania węgla kamiennego – _____,
 - c) górnictwa naftowego – _____,
 - d) produkcji rolno-spożywczej – _____,
 - e) przemysłu maszynowego – _____.
- Wpisz znak ✕ przy informacjach, które opisują skutki rewolucji przemysłowej na ziemiach polskich.

- ☐ Uformowanie nowych grup społecznych, np. robotników i burżuazji.
- ☐ Zmniejszenie liczby osób pracujących w przemyśle.
- ☐ Wzrost liczby mieszkańców.
- ☐ Umocnienie stosunków feudalnych.
- ☐ Rozwój kolei żelaznych.
- ☐ Migracja ludności ze wsi do miast.
- ☐ Uwłaszczenie chłopów.
- ☐ Wzrost znaczenia szlachty.
- ☐ Rozkwit gospodarczy ziem polskich.

Przeczytaj tekst źródłowy. Wykonaj polecenia i napisz odpowiedzi na pytania.

Cyfry ilustrujące nędzę niewypowiedzianą mieszkańców Galicji są wprost przerażające. [...] Głód, jako stałe zjawisko na wsi, zabierał rocznie 50 tysięcy ludzi, zwłaszcza „na przednówku” na wiosnę [...]. Podczas gdy w r. 1860 ludność Królestwa i Galicji była prawie zupełnie równa (około 4 840 000 głów), w 25 lat później Królestwo liczyło 8 milionów, a Galicja 6 milionów ludzi. [...] Analfabetyzm był tak wielki, że na wsi na stu ludzi zaledwie dziesięciu umiało czytać i pisać! [...] Gęste zaludnienie, brak ziemi jako warsztatu pracy, nędza, bo nieraz 10 centów dziennie wynosząca zapłata² za całodzienną pracę [...], wszystko to musiało kiedyś wywołać ucieczkę chłopów z kraju nędzy, czyli masową emigrację. Ależ do r. 1886 emigracja była nieznaczna. Dopiero od tego roku Zachodnia Galicja poczyną wysyłać w świat, do Niemiec, na Śląsk i do Ameryki, coraz to liczniejsze wychodźstwo. Za nią poszła później Galicja Wschodnia, przy czym Rusini³ jechali przeważnie do Kanady.

Źródło: I. Daszyński, *Pamiętniki*, t. 1, Warszawa 1957

¹ Przednówek – dawniej: okres przed nowymi zbiorami do pierwszych zniw.

² W ówczesnym Krakowie za 10 centów austriackich można było kupić 60 dag chleba.

³ Rusini – Ukraińcy zamieszkujący Galicję Wschodnią.

a) Scharakteryzuj sytuację ludności Galicji w omawianym okresie.

b) Jakie rozwiązania należałoby wdrożyć, aby sytuacja mieszkańców regionu się poprawiła? Przedstaw właściwy plan działania.

c) Wymień nazwy państw, do których emigrowali mieszkańcy Galicji.

d) O jakiej porze roku mieszkańcom Galicji najbardziej doskwierał głód? Dlaczego?

Poniższe zdjęcia przedstawiają przemiany cywilizacyjne na ziemiach polskich na przełomie wieków XIX i XX. Przyjrzyj się im. Odpowiedz na pytanie i wykonaj polecenie.

a) Jakie nowinki techniczne rozpoznajesz?

b) Wymień korzyści płynące z postępu w dziedzinie techniki i medycyny.

Przyjrzyj się obrazom. Następnie wskaż stwierdzenia nieprawdziwe. W kratki obok nich wstaw znak ✕.

Źródło A

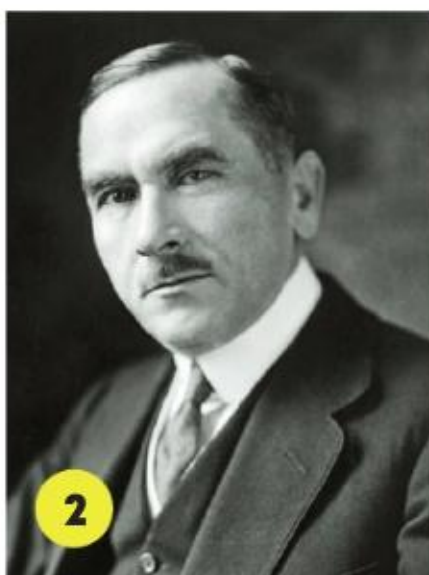
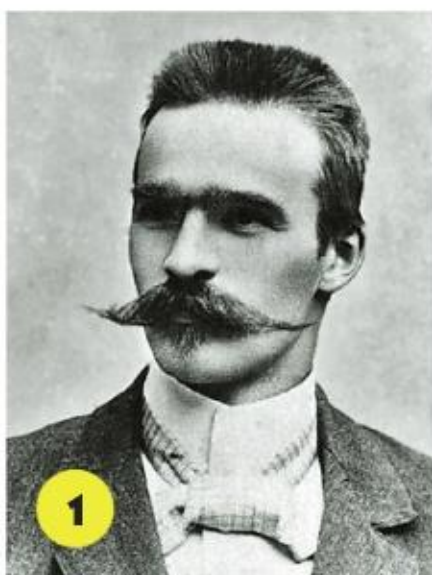
Źródło B

- ☐ Źródło A porusza temat narodowy.
- ☐ Źródło B to przykład malarstwa realistycznego.
- ☐ Autor obrazu oznaczonego jako źródło B tworzył „ku pokrzepieniu serc”.

4.5 Nowoczesne ruchy polityczne na ziemiach polskich

- Podpisz zdjęcia. Rozpoznaj autorów poszczególnych cytatów. Wstaw w kratki przy tekstach właściwe cyfry.

- ☐ Jestem Polakiem – więc mam obowiązki polskie: są one tym większe i tym silniej się do nich poczuwam, im wyższy przedstawiam typ człowieka. Bo im szersza strona mego ducha żyje życiem zbiorowym narodu, tym jest mi ono droższe, tym większą ma ono dla mnie cenę i tym silniejszą czuję potrzebę dbania o jego całość i rozwój.
- ☐ Kongres PSL, stając na gruncie programu ludowego, uznaje, że najwyższe, wiecznie żywe prawo narodu polskiego do budowania niepodległej Polski Ludowej powinno być punktem wyjścia i ośrodkiem wszelkich dążeń i praw ludu polskiego, w PSL zorganizowanego.
- ☐ Sprawa robotnicza wymaga nie oderwania Polski od Rosji dla zbudowania niepodległego państwa, tylko zniesienia absolutyzmu w Rosji i zdobycia wolności politycznych dla polskiego i dla rosyjskiego ludu roboczego.
- ☐ Socjalista w Polsce dążyć musi do niepodległości kraju, a niepodległość jest znamienym warunkiem zwycięstwa socjalizmu w Polsce.

Źródła cytatów: *Wiek XIX w źródłach...*; J. Piłsudski, *Pisma zbiorowe*. Wydanie prac dotychczas drukiem ogłoszonych, t. 2, Warszawa 1937; www.wikipedia.org, dostęp: 31.01.2020 r.

- Jak narodowcy w praktyce realizowali założenia ruchu narodowego? Oceń ich działania.

- Wpisz do tabeli nazwy polskich partii politycznych, które reprezentowały poszczególne ideologie polityczne. Następnie wypisz imiona i nazwiska ich głównych przedstawicieli.

Ruch socjalistyczny	Ruch narodowy	Ruch ludowy
Partia: 	Partia: 	Partia:
Przedstawiciel: 	Przedstawiciel: 	Przedstawiciel:

- Zapisz na schemacie, jakie czynniki miały wpływ na umocnienie tożsamości narodowej wśród chłopów.

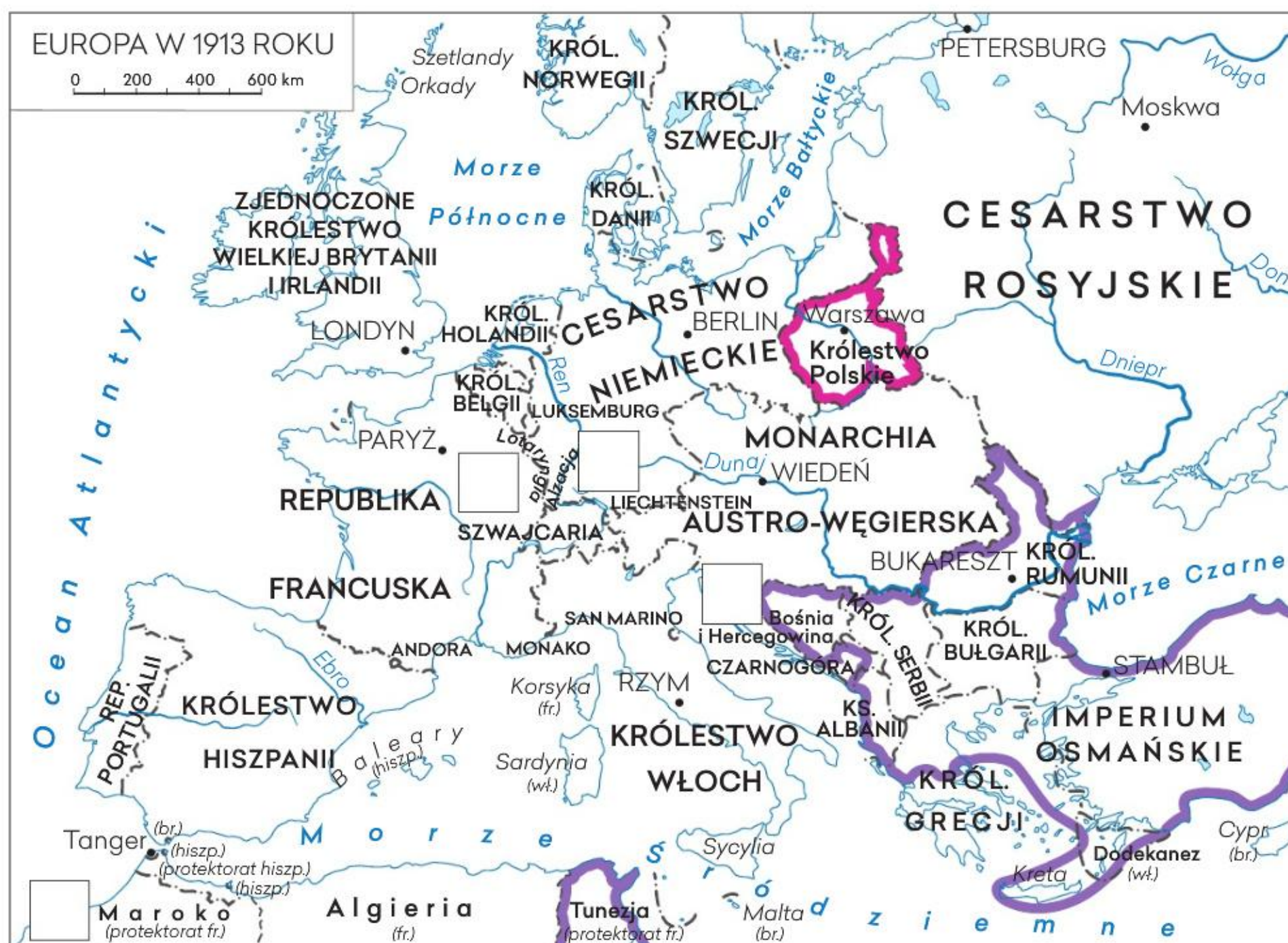

- Uzupełnij tekst.
 Rewolucję 1905 r. rozpoczęły wydarzenia krwawej niedzieli w _____. Jedną z przyczyn wystąpień robotniczych był sprzeciw wobec absolutystycznych rządów cara _____. Na ziemiach polskich do wystąpień doszło w _____. Różne grupy zgłaszały postulaty narodowe i ekonomiczne – byli to między innymi _____, _____ oraz studenci i uczniowie. Skutkiem rewolucji było częściowe wprowadzenie swobód obywatelskich i zwołanie parlamentu, zwanego w Rosji _____.

5.1 Coraz bardziej niespokojny świat

Wykonaj polecenia na mapie konturowej.

- a) Zamaluj na mapie obszary państw dwoma kolorami: jednym – tworzących trójporozumienie, a drugim – będących członkami trójprzymierza. Następnie pokoloruj i podpisz sygnatury w legendzie.

- b) Wstaw litery odpowiadające opisom w odpowiednie kratki na mapie.

- A. Kraj w Afryce, który Niemcy próbowali wyrwać spod zależności francuskiej.
- B. Obszar będący przedmiotem sporu między Austro-Węgrami i Serbią.
- C. Ziemie przyłączone do Prus po wojnie z Francją w 1871 r.

- c) Otocz pętlą nazwy państw powstałych na Półwyspie Bałkańskim na przełomie wieków XIX i XX.

5.2 Na frontach wielkiej wojny

- Wskaż, co było bezpośrednią przyczyną I wojny światowej. Podkreśl właściwe wyrażenie wśród wymienionych w ramce.

rywalizacja o nowe rynki zbytu dla przemysłu zamach w Sarajewie
spór terytorialny o Alzację i Lotaryngię przystąpienie Niemiec do rywalizacji kolonialnej

- Uporządkuj wydarzenia w kolejności chronologicznej. Wstaw w kratki cyfry od 1 do 5.

- ☐ Atak Niemiec na Belgię i Francję.
- ☐ Przystąpienie Stanów Zjednoczonych do wojny.
- ☐ Zabójstwo arcyksięcia Franciszka Ferdynanda w Sarajewie.
- ☐ Podpisanie przez Niemców aktu kapitulacji w Compiègne.
- ☐ Bitwa pod Verdun.

- Wyjaśnij, na czym polegała wojna pozycyjna.

- ★ Poniższa karykatura przedstawia cesarza Wilhelma II. Przyjrzyj się rysunkowi. Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenie.

- a) Politykę którego państwa wyśmiewa karykatura? Na czym ta polityka polegała?

- b) Państwa centralne były obarczane przez mocarstwa zachodnie winą za wybuch wojny. Czy słusznie? Uzasadnij odpowiedź.

- Wyłumacz, jaki wpływ na przebieg I wojny światowej miały następujące wydarzenia:
 - a) wybuch rewolucji w Rosji – _____, _____,
 - b) przystąpienie Stanów Zjednoczonych do wojny – _____,
 - c) niepokoje wewnętrzne w Austro-Węgrzech i w Niemczech – _____.

Opisz na podstawie zdjęć sposób prowadzenia walk w czasie I wojny światowej.

- Uzupełnij poniższe informacje. Wpisz daty i miejsca zawarcia układów kończących wojnę na:
 - a) froncie wschodnim – pokój zawarty dnia _____ r.
w _____,
 - b) froncie zachodnim – rozejm zawarty dnia _____ r.
w _____.

5.3 Rewolucje w Rosji

- Poniżej wymieszano i zapisano skutki rewolucji – lutowej i październikowej. Wpisz odpowiadające im litery do właściwych rubryk tabeli.

A. Powstanie dwóch ośrodków władzy w Rosji – Rządu Tymczasowego i Piotrogradzkiej Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich.

B. Przejęcie władzy w Rosji przez Lenina i bolszewików.

C. Obalenie Rządu Tymczasowego.

D. Abdykacja cara Mikołaja II Romanowa.

E. Zaprowadzenie czerwonego terroru przez bolszewików.

F. Wycofanie się Rosji z I wojny światowej.

G. Zapoczątkowanie przemian demokratycznych w imperium.

Rewolucja lutowa	Rewolucja październikowa

- Wstaw znak ✕ w kratki przy informacjach, które dotyczą polityki bolszewików w pierwszych latach ich rządów w Rosji.

☐

Likwidacja wielkiej własności ziemskiej.

☐

Nacjonalizacja fabryk i banków.

☐

Uprzywilejowanie Cerkwi prawosławnej.

☐

Represje wobec duchownych.

☐

Przeprowadzenie reform demokratycznych.

☐

Terror wymierzony w ziemian.

☐

Upaństwowienie gospodarki.

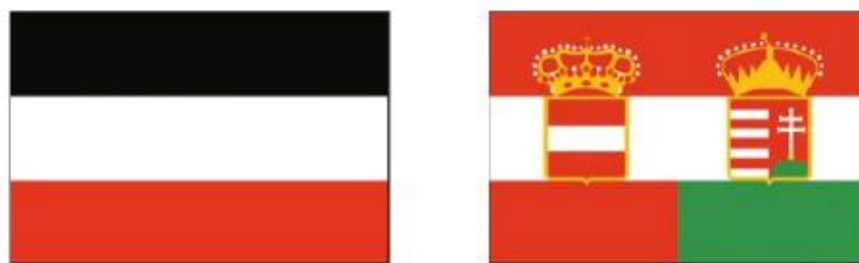
☐

Wprowadzenie wolnego rynku.

- Jaki wpływ na sytuację gospodarczą Rosji miały udział tego kraju w wielkiej wojnie oraz polityka gospodarcza bolszewików po 1918 r.?

5.4 Polacy na frontach I wojny światowej

- Wypisz nazwy polskich formacji wojskowych, które uczestniczyły w I wojnie światowej po dwóch różnych stronach konfliktu.

Państwa centralne

Ententa

- Wskaż cele, jakie stawiał przed sobą Komitet Narodowy Polski. Podkreśl właściwe wyrażenia.

walka po stronie państw centralnych

odbudowanie niepodległej Polski

zwycięstwo ententy

uzależnienie Polski od Rosji

utworzenie armii polskiej u boku Austro-Węgier

pokonanie Niemiec

- ✳️ Galicja jest niekiedy nazywana polskim Piemontem. Wyjaśnij dlaczego.

5.5 Sprawa polska w czasie wielkiej wojny

- Przeczytaj poniższe teksty źródłowe. Następnie przyporządkuj im odpowiednie tytuły. Wpisz litery we właściwe kratki.

- A. Odezwa komend wojsk niemieckich i austro-węgierskich do Polaków z sierpnia 1914 r.
- B. Odezwa wielkiego księcia Mikołaja Mikołajewicza, głównodowodzącego armii rosyjskiej, do Polaków z 14 sierpnia 1914 r.
- C. Akt 5 listopada 1916 r.
- D. Orędzie Piotrogradzkiej Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich do narodu polskiego z dnia 27 marca 1917 r.
- E. Odezwa rosyjskiego Rządu Tymczasowego do Polaków z 29 marca 1917 r.

- ☐ [...] Jego Cesarska i Królewska Mość, Cesarz Austrii i Apostolski Król Węgier, oraz Jego Cesarska Mość, Cesarz Niemiecki, ułożyli się, by z ziem tych [wyzwolonych spod panowania rosyjskiego] utworzyć państwo samodzielne z dziedziczną monarchią i konstytucyjnym ustrojem.
- ☐ Rząd Tymczasowy współdziała w tworzeniu niepodległego państwa polskiego, złożonego z tych wszystkich obszarów, których ludność jest w większości polska [...]. Związane z Rosją za pomocą wolnej unii militarnej Państwo Polskie tworzyć będzie mocny wał przeciw naciskowi mocarstw centralnych na narody słowiańskie.
- ☐ Polacy! [...] Niech Naród Polski połączy się w jedno ciało pod berłem Cesarza Rosyjskiego. Pod berłem tym odrodzi się Polska, swobodna w swej wierze, języku i samorządzie. [...] Z sercem otwartym, z ręką po bratersku wyciągniętą, kroczy na Wasze spotkanie Wielka Rosja. Wierzy ona, iż nie zardzewiał miecz, który poraził wroga pod Grunwaldem.
- ☐ [...] Piotrogradzka Rada Delegatów Robotniczych i Żołnierskich oświadcza, że demokracja Rosji stoi na stanowisku uznania narodowo-politycznego samookreślenia narodów, i oznajmia, że Polska ma prawo do całkowitej niepodległości pod względem państwowo-międzynarodowym.
- ☐ Polacy! Zbliża się chwila oswobodzenia spod jarzma moskiewskiego. Sprzymierzone wojska Niemiec i Austro-Węgier przekroczą wkrótce granice Królestwa Polskiego. Już się cofają Moskale. Upada ich krwawe panowanie, ciężące na Was od stu przeszło lat. Przychodzimy do Was jako przyjaciele. Zaufajcie nam!

Źródło: Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998; historia.org.pl, dostęp: 31.01.2020 r.

Wykonaj polecenia dotyczące poniższego źródła.

Podaj nazwę organizacji, do której należał ukazany sztandar.

Napisz imię i nazwisko twórcy tej organizacji.

Wypisz cele, jakie sobie stawiała.

Połącz właściwe fragmenty zdań.

Prezydent USA Thomas Woodrow Wilson zapowiedział w swoim orędziu...

Skutkiem aktu 5 listopada 1916 r., wydanego przez cesarzy austriackiego i niemieckiego, było...

...proklamowanie Królestwa Polskiego w łączności z Austro-Węgrami i Niemcami.

...utworzenie niepodległego państwa polskiego z dostępem do Bałtyku.

Podkreśl na zielono wydarzenia, które przybliżały Polaków do niepodległości, a na czarno – te, które oddalały ich od osiągnięcia tego celu.

uwięzienie Józefa Piłsudskiego w Magdeburgu	rewolucja październikowa
okupacja Królestwa Polskiego przez państwa centralne	orędzie Wilsona
deklaracja wersalska	rozpad Austro-Węgier
rozwój ukraińskiego ruchu niepodległościowego	kapitulacja Niemiec

6.1 Ład wersalski

- Na podstawie poniższych zdjęć napisz, jakie były skutki I wojny światowej.

- Przyjrzyj się fragmentowi obrazu Williama [czyt. tyliama] Orpena ukazującego podpisanie pokoju w Sali Lustrzanej w Wersalu w 1919 r. Wykonaj polecenia.

- a) Podpisz wizerunki polityków. Obok nazwisk podaj nazwy państw, które reprezentowali.

1 – _____

2 – _____

3 – _____

- b) Wyjaśnij, dlaczego w stosunku do tych trzech polityków używa się nazwy *wielka trójka*.

Zapoznaj się z mapą i wykonaj polecenia.

- Oznacz kolorem czarnym granice Niemiec po traktacie wersalskim.
- Zamaluj:
 - kolorem szarym – ziemie utracone przez Niemcy na rzecz Francji,
 - kolorem niebieskim – straty terytorialne Niemców na rzecz Polski,
 - kolorem zielonym – obszar strefy zdemilitaryzowanej na granicy Francji i Niemiec.
- Podkreśl nazwę miejscowości, w której w 1919 r. podpisano traktat pokojowy z Niemcami.
- Zakreśl nazwy państw powstałych w wyniku I wojny światowej, w granicach których znalazły się obszary należące przed wojną do Austro-Węgier.

Napisz, czego dotyczyły traktaty lokarneńskie. Jakie przyczyny skłoniły Francję i Belgię do ich podpisania?

6.2 Kulturowe i cywilizacyjne następstwa wojny

- Wyjaśnij termin *dwudziestolecie międzywojenne*.

- Przeczytaj tekst źródłowy. Wykonaj polecenie i odpowiedz na pytanie.

Niektóre cyfry określają wymownie głębię kryzysu. Przede wszystkim spadek cen: wskaźnik cen hurtowych, przyjmując stan w roku 1929 za 100, wynosił w roku 1932 w Stanach Zjednoczonych 68, w Niemczech 70, w Anglii 67, we Francji 68. To była przeciętna. Wszelkie artykuły podstawowe, notowane na rynkach, spadły jeszcze bardziej [...]. Łatwo można sobie wyobrazić skutki takiej obniżki dla producentów i dla kupców.

Nie mniejszy wpływ wywierało ograniczenie produkcji. Wskaźnik światowej produkcji przemysłowej (z wyjątkiem ZSRS), przyjmując znowu za 100 stan z roku 1929, wynosił w 1932 r. 63,8 – tak więc 53 w Stanach Zjednoczonych i Niemczech, 71 we Francji, 69 w Belgii, 58 w Kanadzie, 67 we Włoszech, 62 w Polsce. Kryzys jest więc „światowy”.

Źródło: Opracowanie na temat światowego kryzysu ekonomicznego, przygotowane na podstawie danych statystycznych opublikowanych przez Międzynarodowe Biuro Pracy i komisje Ligi Narodów, w: *Wiek XX w źródłach...*

- a) Przedstaw za pomocą wykresów dane zawarte w tekście.

- b) Na czym polegał światowy charakter kryzysu?

Połącz liniami postacie z odpowiednimi opisami.

Albert Einstein	•	•	jeden z twórców podstaw fizyki nuklearnej; konstruktor pierwszego reaktora
Aleksander Fleming	•	•	pisarz, autor cyklu powieści <i>W poszukiwaniu straconego czasu</i>
Enrico Fermi	•	•	lekarz i mikrobiolog, odkrywca penicyliny
George Gershwin	•	•	fizyk, twórca teorii względności; odkrywca praw zjawiska fotoelektrycznego
Marcel Proust	•	•	kompozytor jazzowy; autor poematu symfonicznego <i>Amerykanin w Paryżu</i>

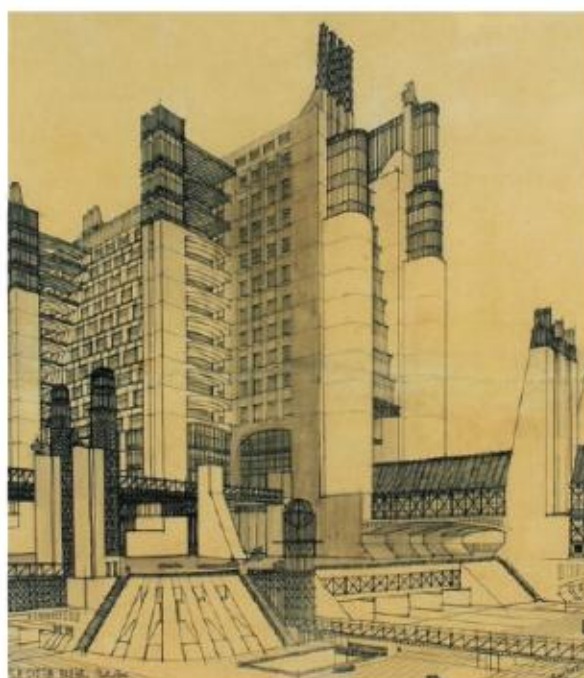
Jakie kierunki w sztuce z początku XX w. reprezentują poniższe dzieła?

Napisz nazwy tych kierunków.

Marcel Duchamp,
Fontanna

Antonio Sant'Elia
[czyt. santelija], rysunek
wieżowca

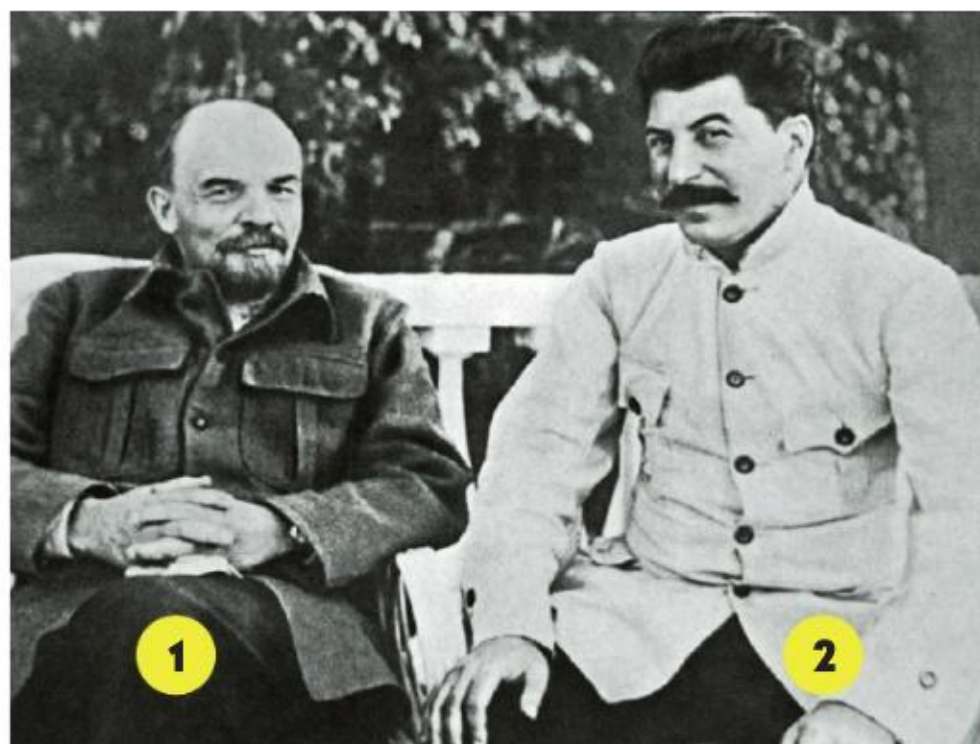
Max Ernst, *Słoń Celebes*

Określ związki między I wojną światową a zmianą położenia kobiet w okresie międzywojennym.

6.3 Związek Sowiecki pod rządami Stalina

- Wykonaj polecenia i odpowiedz na pytanie.

- a) Podpisz sylwetki polityków ukazanych na zdjęciu.

1 – _____

2 – _____

- b) Czy przedstawionych przywódców można uznać za twórców komunizmu w Rosji? Uzasadnij odpowiedź.

- Na podstawie fragmentu konstytucji ZSRS z 1936 r. oceń, czy poszczególne zapisy były przestrzegane w państwie Stalina. Napisz odpowiedź z uzasadnieniem.

Zgodnie z interesami ludu pracującego i w celu umocnienia ustroju socjalistycznego, prawo gwarantuje obywatelom ZSRS:

- a) wolność słowa,
- b) wolność prasy,
- c) wolność zgromadzeń i wieców,
- d) wolność ulicznych pochodów i demonstracji.

Źródło: *Wiek XX w źródłach...*

- Na podstawie poniższych źródeł scharakteryzuj politykę władz sowieckich wobec wsi w czasach Józefa Stalina.

Źródło A

Plakat *Precz z kułakami z kołchozów* (kułakami nazywano bogatych gospodarzy)

Źródło B

Informacje o wielkim głodzie na Ukrainie w amerykańskiej prasie

- Poniżej wymieszano informacje dotyczące ustrojów – demokratycznego i totalitarnego. Wpisz odpowiadające im litery do właściwej rubryki tabeli.

- A. Władza jednej partii.

B. Terror.

C. Cenzura prasy.

D. Kontrola społeczeństwa.

E. System wielopartyjny.

F. Kult jednostki.

G. Nietykalność osobista.

H. Wolność słowa.

Demokracja	Totalitaryzm

- Wyjaśnij, jaką rolę odgrywała propaganda w państwie Stalina.

6.4 Faszyzm we Włoszech

Podaj dwie przyczyny i dwa skutki zdobycia przez faszystów władzy we Włoszech.

Uzupełnij tekst.

Twórcą włoskiego faszyzmu był przywódca Narodowej Partii Faszystowskiej –
_____. Przyjął on tytuł _____.
W 1922 r. w wyniku tzw. _____
faszyści przejęli władzę we Włoszech.
Następnie przystąpili do likwidowania demokracji i umacniania systemu _____.

Jakie hasła realizowali faszyści we Włoszech? Połącz właściwe przykłady z symbolem włoskiej partii faszystowskiej.

silne państwo •

demokracja parlamentarna •

jedna partia •

swobody obywatelskie •

nacjonalizm

kult wodza

gospodarka socjalistyczna

reformy socjalne

Odpowiedz na pytania na podstawie materiałów propagandowych.

Źródło A

Okładka włoskiego zeszytu szkolnego z 1941 r. (czasy II wojny światowej)

Źródło B

Plakat propagandowy ukazujący głowę Duce na tle wielokrotnie powtórnego słowa SI (TAK)

- a) Kim jest polityk, którego przedstawiają powyższe źródła? W jaki sposób został ukazany w materiałach propagandowych?

- b) Jakie wrażenie w społeczeństwie włoskim miały wywołać te plakaty?

- c) W jaki sposób można się uchronić przed tego typu manipulacjami?

- Opisz aktywność Mussoliniego na arenie międzynarodowej. Poprzez jakie działania Duce realizował politykę Wielkich Włoch?

6.5 Hitler i nazizm

Oceń, czy podane zdania są prawdziwe czy fałszywe. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F, jeśli jest fałszywe.

Sytuacja ekonomiczna Niemiec po 1918 r. była bardzo trudna – kraj zmagał się z inflacją i bezrobociem.	☐ P	☐ F
W listopadzie 1918 r. wskutek złych nastrojów społecznych w Niemczech doszło do wybuchu rewolucji socjalistycznej.	☐ P	☐ F
Skutkiem rewolucji 1918 r. było zaprowadzenie w Niemczech ustroju komunistycznego na wzór Rosji sowieckiej.	☐ P	☐ F
W 1921 r. Adolf Hitler odsunął socjalistów od władzy w kraju.	☐ P	☐ F

Poniższe zdjęcia wykonano w Niemczech po I wojnie światowej. Jakie zjawisko gospodarcze ilustrują? Wymień skutki, które to zjawisko niosło dla gospodarki.

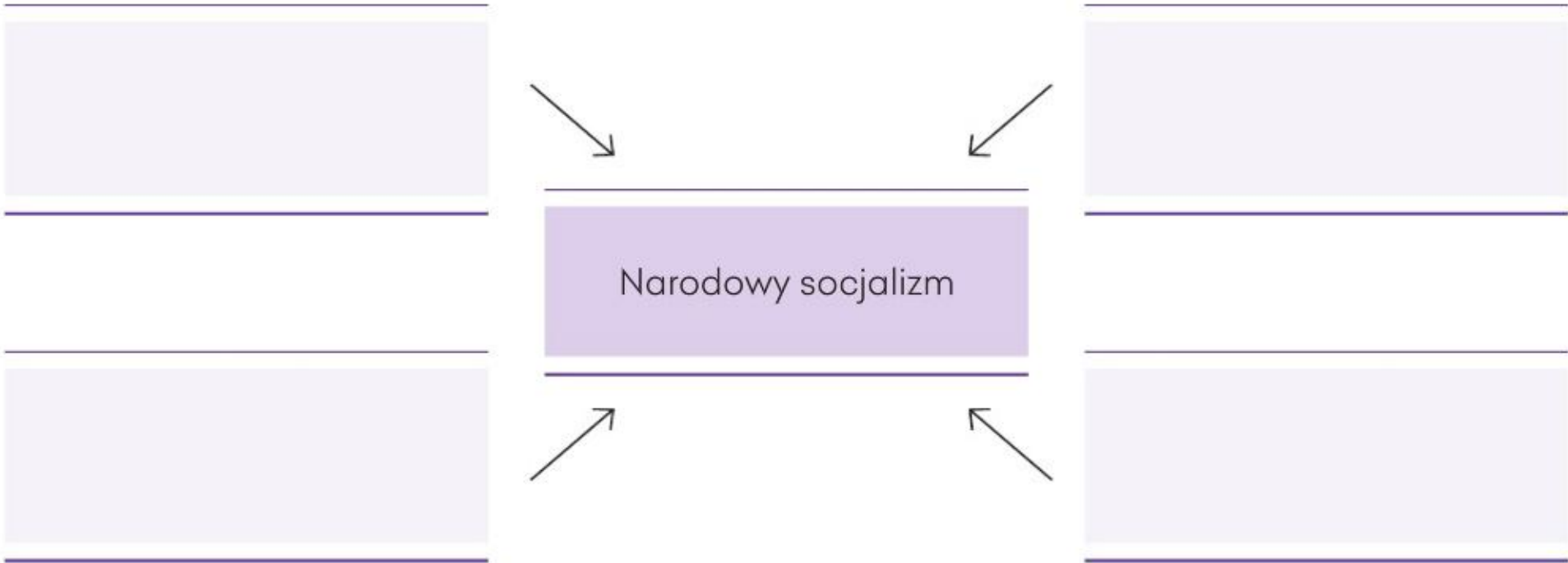

Dzieci budują wieżę z banknotów

Mężczyzna tapetuje mieszkanie

Wypisz nacjonalistyczne i socjalistyczne założenia narodowego socjalizmu.

- Odpowiedz na pytania na podstawie tekstu.

3 grudnia, sobota

Dzisiaj jest „dzień niemieckiej solidarności”. Żydów obowiązuje zakaz wychodzenia od dwunastej do dwudziestej. Gdy o wpół do dwunastej poszedłem do skrzynki i do sklepikarza, gdzie musiałem czekać, naprawdę strach ścisnął mi serce. Dłużej tego nie znośę. Wczoraj wieczorem ukazało się rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych, zezwalające lokalnym władzom na samodzielne podejmowanie decyzji ograniczających czas i obszar poruszania się Żydów. Wczoraj po południu w Bibliotece podszedł do mnie pracownik wypożyczalni [...] i [...] powiadomił mnie o całkowitym zakazie korzystania z Biblioteki.

Źródło: V. Klemperer, *Dziennik 1933–1945. Wybór dla młodych czytelników*, przeł. A. i A. Klubowie, Kraków 1999

- a) O jakich ograniczeniach wobec Żydów pisze autor?

- b) Jak oceniasz stosunek niemieckich władz do obywateli żydowskiego pochodzenia?

- Czy III Rzeszę można uznać za państwo totalitarne? Uzasadnij odpowiedź. Podaj przynajmniej dwa argumenty.

- Wyjaśnij, czym były obozy koncentracyjne.

- W celu identyfikacji więźniów obozów koncentracyjnych na ich ubraniach naszywano znaki w postaci barwnych trójkątów oraz numery obozowe. Zapoznaj się z oznaczeniami i odpowiedz na pytania.

Kategorie więźniów w niemieckich obozach koncentracyjnych

polityczny¹

kryminalny

aspołeczny²

homoseksualny

świadek
Jehowy

Żyd

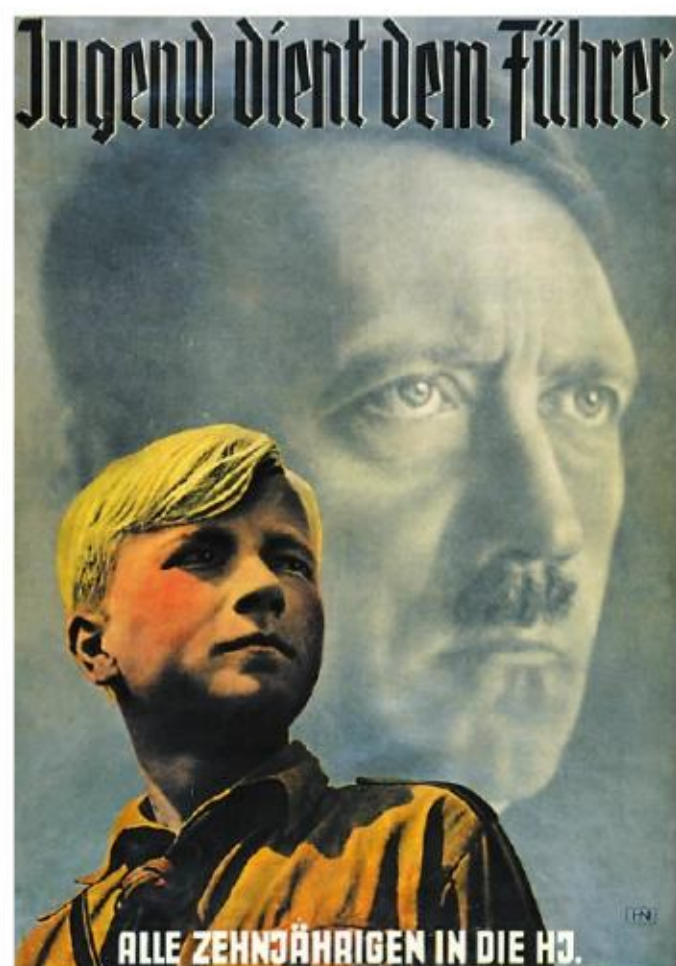
¹ M.in. liberałowie, socjaliści, anarchiści.

² M.in. osoby trudniące się nierządem, osoby chore psychicznie, ludzie uzależnieni od alkoholu.

- a) Przedstawiciele jakich grup społecznych byli zagrożeni karą zsyłki do obozu koncentracyjnego w III Rzeszy? Jak myślisz dlaczego?

- ★ b) Jakie prawa i wolności jednostki łamano w obozach koncentracyjnych?

- Przyjrzyj się plakatowi. Wykonaj polecenia.

- a) Napisz, jaką ideę propaguje plakat.

- b) Podaj nazwy niemieckich organizacji młodzieżowych, które wychowywały młodzież w duchu ideologii nazistowskiej.

Nazistowski plakat propagandowy. Napisy brzmią: *Młodzież służy Führerowi. Wszyscy dziesięciolatkowie w Hitlerjugend.*

6.6 Droga do wojny

- Poniżej zacytowano kilka postanowień traktatu wersalskiego. Podaj przykłady działań Hitlera, które były ich naruszeniem.

Zabrania się Niemcom utrzymywania lub budowy fortyfikacji tak na lewym brzegu Renu, jak i na brzegu prawym na zachód od linii wytkniętej o 50 kilometrów na wschód od tej rzeki. [...] wzbronione są również: utrzymywanie lub gromadzenie sił zbrojnych [na tym obszarze].

Niemcy uznają i będą szanowały ściśle niezawisłość Austrii w granicach ustalonych przez traktat zawarty między państwem [austriackim] i Głównymi Mocarstwami Sprzymierzonymi.

Jak to już uczyniły Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone, Niemcy uznają zupełną niepodległość państwa czechosłowackiego [...].

[...] Niemcy uznają zupełną niepodległość Polski i zrzekają się na jej korzyść wszelkich praw i tytułów do terytoriów położonych w [ustalonych] granicach [...].

Źródło: Wiek XX w źródłach...

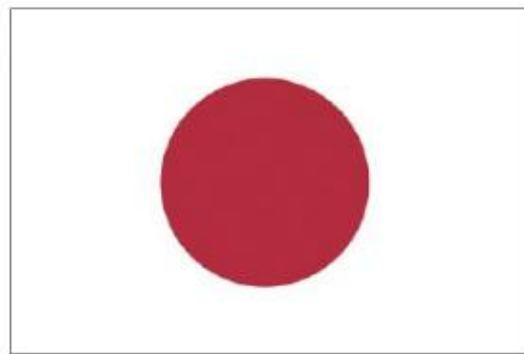
- Podaj po jednym przykładzie agresywnej polityki poniższych państw w latach 30. XX w.

III Rzesza Niemiecka

Włochy

Japonia

- Przeczytaj poniższy cytat. Odpowiedz na pytania.

Mieli do wyboru wojnę lub hańbę, wybrali hańbę, a wojnę będą mieli także.
Winston Churchill¹

¹ Winston Churchill [czyt. łynston czerczil] – polityk brytyjski, premier Wielkiej Brytanii w latach 1940–1945 i 1951–1955, o dyplomatach angielskich i francuskich po podpisaniu traktatu w Monachium 30 listopada 1938 r.

a) Czego dotyczyła konferencja w Monachium?

b) Jaką politykę rządu angielskiego krytykował Churchill? Czy przyniosła ona oczekiwane rezultaty?

c) Czy przewidywania Churchilla się sprawdziły?

- Wymień żądania Hitlera wobec Polski. Jakie stanowisko zajął polski rząd?

Żądania Niemiec wobec Polski:

Stanowisko Polski:

7.1 Odrodzenie państwa polskiego

- Wśród podanych wydarzeń wskaż to, do którego doszło najwcześniej, i to, które nastąpiło najpóźniej. W tabeli obok pierwszego z tych wydarzeń wstaw literę A, obok drugiego – Z.

☐	Powstanie gabinetu Ignacego Jana Paderewskiego.
☐	Utworzenie Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej w Lublinie.
☐	Otwarcie obrad Sejmu Ustawodawczego.
☐	Przejęcie przez Józefa Piłsudskiego władzy nad Wojskiem Polskim.
☐	Utworzenie rządu przez Jędrzeja Moraczewskiego.

- Napisz, jaką rolę w procesie formowania się centralnego ośrodka władzy w 1918 r. odegrał Józef Piłsudski.

- Podkreśl zdanie zawierające informację fałszywą. Popraw je tak, by podawało prawdę, i zapisz poprawioną wersję poniżej.

- Dnia 11 listopada 1918 r. Józef Piłsudski otrzymał od Rady Regencyjnej władzę wojskową, a 14 listopada 1918 r. – władzę cywilną.
- W listopadzie 1918 r. pod kontrolą polskiego rządu znalazły się obszary wchodzące w skład zaboru pruskiego.
- Nazwa II Rzeczpospolita to określenie stosowane dla państwa polskiego w dwudziestoleciu międzywojennym i w czasie II wojny światowej.

- Wyjaśnij, dlaczego 11 listopada obchodzone jest Narodowe Święto Niepodległości.

Przeczytaj list Józefa Piłsudskiego do Romana Dmowskiego i odpowiedz na pytania.

List Józefa Piłsudskiego do Romana Dmowskiego z 21 grudnia 1918 roku

Wysyłając do Paryża delegację, która się ma porozumieć z Komitetem paryskim w sprawie wspólnego działania wobec aliantów, proszę Pana, aby zechciał Pan wszystko uczynić dla ułatwienia rokowań. Niech mi Pan wierzy, że nade wszystko życzę sobie uniknięcia podwójnego przedstawicielstwa Polski wobec aliantów: tylko jedno wspólne przedstawicielstwo może sprawić, że nasze żądania zostaną wysłuchane. [...]

Opierając się na naszej starej znajomości, mam nadzieję, że w tym wypadku i w chwili tak poważnej co najmniej kilku ludzi – jeśli, niestety, nie cała Polska – potrafi się wzniesć ponad interesy partii, klik i grup. Chciałbym bardzo widzieć Pana między tymi ludźmi.

Źródło: J. Piłsudski, *Pisma zbiorowe*, t. 5, Warszawa 1937; cyt. za: <https://histmag.org>, dostęp: 4.02.2020 r.

Radiotelegram Romana Dmowskiego do Ignacego Jana Paderewskiego z 15 stycznia 1919 roku

Porozumienie pomiędzy Komitetem Narodowym a Tymczasowym Naczelnikiem Państwa jest niezbędne dla nominacji przedstawicieli Polski na kongres pokojowy, a także dla otrzymania pomocy aliantów w utrzymaniu naszych granic.

Komitet Narodowy zgadza się na propozycję dokooptowania dziesięciu członków [przedstawicieli Józefa Piłsudskiego], pod warunkiem że utworzenie rządu pod Pańskim przewodnictwem dokona się, doprowadzając do unifikacji¹ trzech dzielnic Polski i gwarantując bezstronność wyborów.

Źródło: *O niepodległą i granice. Komitet Narodowy Polski, protokoły posiedzeń 1917–1919*, Warszawa 2007; cyt. za: <https://histmag.org>, dostęp: 4.02.2020 r.

¹ Unifikacja – ujednolicenie, zjednoczenie.

a) Jakie stanowisko piastował Józef Piłsudski w chwili, gdy wysłał list do Romana Dmowskiego?

b) W jakiej sprawie Piłsudski chciał porozumieć się z Dmowskim? Jakich argumentów użył?

c) Na jakich warunkach Dmowski i Piłsudski zawarli kompromis?

- Podkreśl właściwe wyrazy i wyrażenia, tak aby zdania były prawdziwe.
 - Pierwszym premierem niepodległej Rzeczypospolitej był (*Jędrzej Moraczewski / Ignacy Jan Paderewski*).
 - W trakcie wyborów do Sejmu Ustawodawczego wprowadzono wśród kandydatów ograniczenie w postaci cenzusu (*majątkowego / wieku*).
 - Najważniejszym zadaniem Sejmu Ustawodawczego było (*uchwalenie konstytucji państwa / powołanie pierwszego gabinetu ponad politycznymi podziałami*).
 - Na mocy małej konstytucji Józef Piłsudski objął stanowisko (*prezesa Rady Ministrów / Naczelnika Państwa*).
- Wypisz na rysunku wydarzenia z przełomu lat 1918 i 1919, które miały, twoim zdaniem, największe znaczenie dla odzyskania niepodległości.

- ★ Zgodnie z zasadą *Łgoda buduje, niezgoda rujnuje* zaproponuj najlepszy sposób działania stronnictw politycznych w pierwszych latach niepodległości.

7.2 Walka o granice

- Przyjrzyj się zamieszczonej mapie i wykonaj polecenia.

- Zaznacz kolorem czarnym granice II Rzeczypospolitej w 1923 r.
- Zamaluj:
 - kolorem zielonym – obszary wyzwolone w 1918 r.,
 - kolorem niebieskim – ziemie przyznane Polsce na mocy traktatu wersalskiego i te uzyskane wskutek powstania wielkopolskiego,
 - kolorem żółtym – część Górnego Śląska przyznaną Polsce w wyniku plebiscytu i III powstania śląskiego,
 - kolorem brązowym – obszary przyłączone w wyniku walk z Ukraińcami i bolszewikami w latach 1919–1921,
 - kolorem fioletowym – terytorium Litwy Środkowej inkorporowane do Polski w 1922 r.
- Wstaw literę A w kratkę obok nazwy państwa, z którym Polska toczyła spór o Cieszyn, zaś literę B – w kratkę obok nazwy kraju, z którym Rzeczpospolita zawarła traktat w Rydze.

- Uzupełnij tabelę. Wpisz imiona i nazwiska postaci, których biogramy zostały podane obok.

Biogramy	Postacie
Premier i słynny pianista. Jego przyjazd do Poznania w grudniu 1918 r. zapoczątkował powstanie wielkopolskie.	
Dyktator III powstania śląskiego, jako komisarz plebiscytowy na Górnym Śląsku kierował przygotowaniami do plebiscytu.	
Naczelny Wódz Wojska Polskiego podczas wojny 1920 r., dowódca zwycięskiej kontrofensywy znad Wieprza.	
Dowódca zwycięskiej ofensywy w Galicji Wschodniej w 1919 r. oraz inspektor Armii Ochotniczej w wojnie z bolszewikami.	
Trzykrotny premier Rzeczypospolitej, w 1920 r. stanął na czele Rządu Obrony Narodowej. Wieloletni poseł na sejm RP.	

- Napisz, do których wydarzeń z historii II Rzeczypospolitej nawiązują poniższe obrazy autorstwa Wojciecha Kossaka. Kto został na nich przedstawiony?

Wydarzenie, do którego nawiązuje obraz:

Przedstawiono na nim:

Wydarzenie, do którego nawiązuje obraz:

Przedstawiono na nim:

- Zapisz nazwę miasta, które jako pierwsze zostało odznaczone Krzyżem Kawalerskim Orderu Virtuti Militari.

Przeczytaj fragment odezwy wydanej przez Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego oraz przyjrzyj się plakatowi z 1920 r. Następnie wykonaj polecenia i odpowiedz na pytania.

Obywatele Rzeczypospolitej! Ojczyzna w potrzebie! Wrogowie, otaczający nas ze-
wsząd, skupili wszystkie siły, aby zniszczyć wywalczoną krwią i trudem żołnierza pol-
skiego niepodległość naszą. [...]

Żołnierz polski, krwią broczący na froncie, musi mieć to przeświadczenie, iż stoi
za nim cały naród, w każdej chwili gotowy przyjść mu z pomocą.

Chwila taka nadeszła.

Wzywamy tedy wszystkich zdolnych do noszenia broni, by dobrowolnie zaciągali
się w szeregi armii, stwierdzając, iż za Ojczyznę każdy w Polsce z własnej woli gotów
złożyć krew i życie.

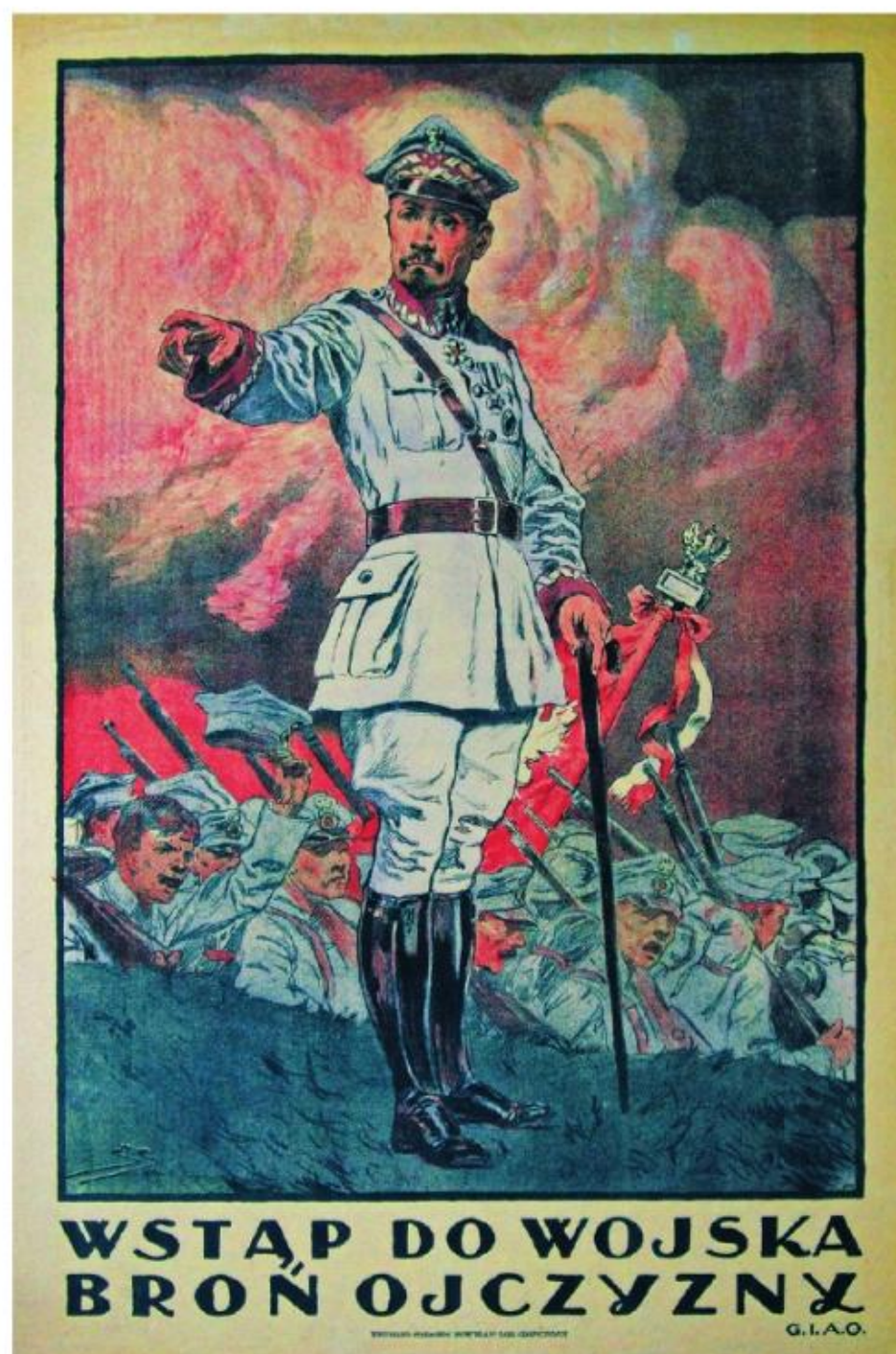
Źródło: Odezwa Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza Józefa Piłsudskiego z 3 lipca 1920 r.,
w: <https://polona.pl>, dostęp: 10.02.2020 r.

- a) Napisz, z jakim wydarzeniem są
związane zamieszczone źródła.

- b) Podaj imię i nazwisko generała,
inspektora Armii Ochotniczej,
który został przedstawiony
na plakacie.

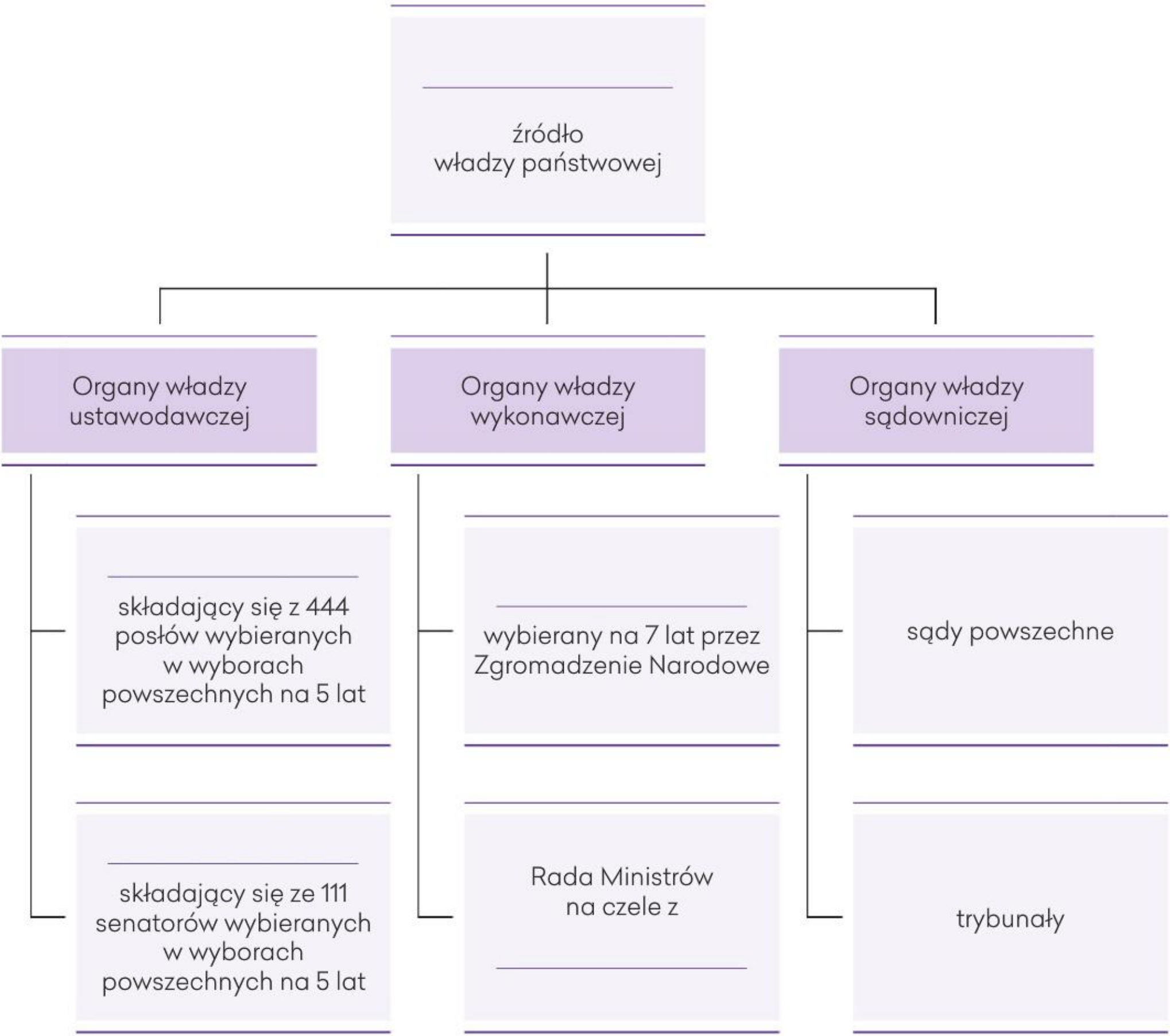
- c) Do kogo kierowano plakat
i odezwę? W jakim celu?

- d) Jakich argumentów użył Józef Piłsudski w odezwie, by zachęcić
społeczeństwo do walki?

7.3 Demokracja parlamentarna w Polsce

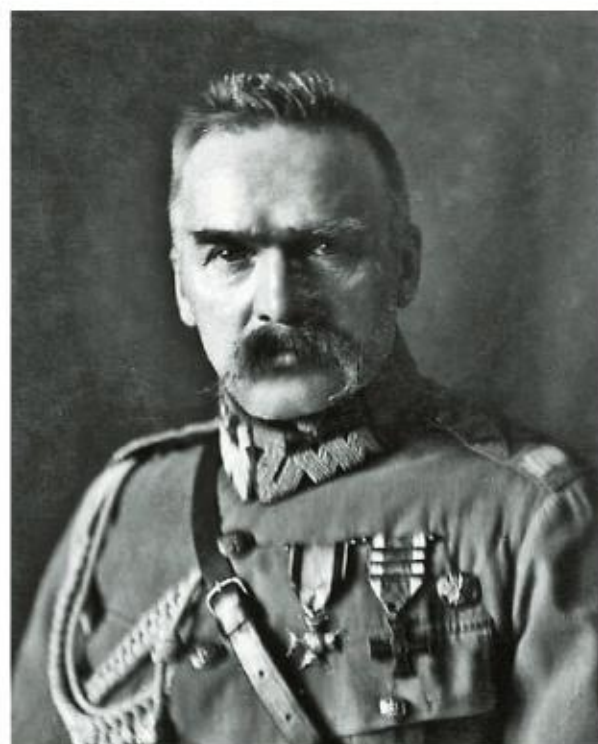
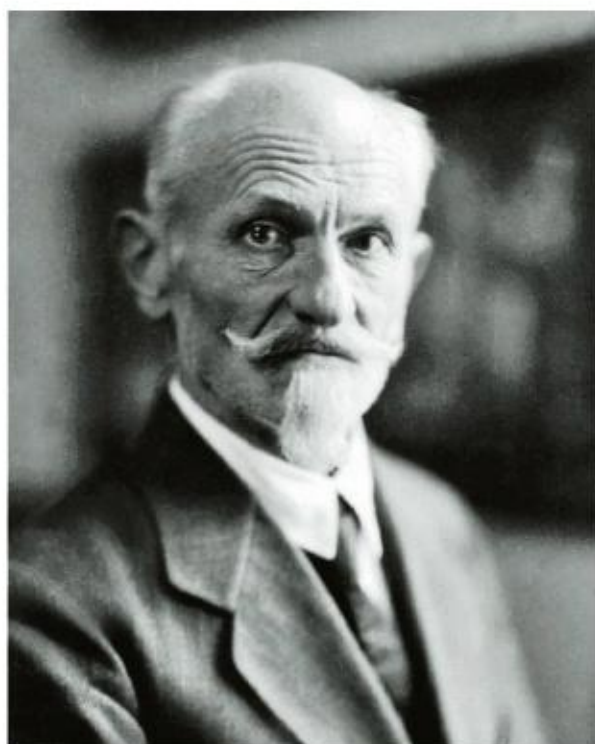
Uzupełnij schemat ukazujący ustrój Rzeczypospolitej według konstytucji marcowej.

Źródło: C. Brzoza, A.L. Sowa, *Historia Polski 1918–1945*, Kraków 2006

Wskaż trzy cechy ustroju demokratycznego według konstytucji marcowej z 1921 r.

- Podaj imiona i nazwiska przedstawionych postaci. Uzupełnij informacje. Wpisz nazwy sprawowanych funkcji państwowych.

– pierwszy

– _____

– _____

Polski (1922 r.)

Polski w latach
1922–1926

w latach 1919–1922

- Jakie dostrzegasz związki między kryzysem demokracji parlamentarnej w latach 20. XX w. a słabością państwa polskiego w tym okresie?

• _____

• _____

- Co mogłoby się stać, gdyby Józef Piłsudski nie dokonał zamachu stanu w 1926 r.? Jak mogły się potoczyć losy naszego państwa? Zapisz odpowiedź w wyznaczonym miejscu. Następnie poddaj swoją odpowiedź analizie i krytyce klasy. Przeprowadźcie dyskusję na ten temat.

- Przeczytaj przemówienie Józefa Piłsudskiego wygłoszone do przedstawicieli stronnictw sejmowych 29 maja 1926 r., a następnie opublikowane w prasie. Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

Nie będę się wdawał w dyskusję nad wypadkami majowymi. Zdecydowałem się na nie sam, w zgodzie z własnym sumieniem, i nie widzę potrzeby z tego się tłumaczyć.

Głównymi powodami obecnego stanu rzeczy w Polsce – to jest nędzy, słabizny wewnętrznej i zewnętrznej – były złodziejstwa, pozostające bezkarne. Ponad wszystkim w Polsce zapanował interes jednostki i partii, zapanowała bezkarność za wszelkie nadużycia i zbrodnie. W odrodzonym państwie nie nastąpiło odrodzenie duszy narodu. Gdy wróciłem z Magdeburga i posiadałem władzę, jakiej nikt w Polsce nie piastował, wierząc w odrodzenie narodu, nie chciałem rządzić batem i oddałem władzę w ręce zwołanego przez siebie Sejmu Ustawodawczego, którego wszak mogłem nie zwoływać. Naród się jednak nie odrodził. [...]

Rozwiemożniło się w Polsce znikczemnienie ludzi. Swobody demokratyczne zostały nadużyte tak, że można było znienawidzić całą demokrację.

Źródło: www.jpilsudski.org, dostęp: 6.02.2020 r.

- a) Do jakiego wydarzenia Piłsudski nawiązał w pierwszym zdaniu cytowanego fragmentu przemówienia?

- b) Napisz, jak Józef Piłsudski oceniał funkcjonowanie systemu parlamentarnego w Polsce.

- c) Czy zgadzasz się z surową oceną rządów demokratycznych przez Józefa Piłsudskiego? Weź pod uwagę fakt, że pomimo powołania specjalnej komisji, która miała sprawdzać ewentualne nadużycia przed majem 1926 r., żadnemu politykowi nie postawiono poważnych zarzutów.

- d) Jak myślisz, w jakim celu marszałek wygłosił to przemówienie?

- Sporządź w zeszycie listę pytań, na które powinien sobie odpowiedzieć Józef Piłsudski przed podjęciem decyzji o zamachu stanu w maju 1926 r.

7.4 Rządy sanacji

- Wyjaśnij, co znaczy termin *sanacja*.

- Połącz liniami z ramką hasła, które opisują rządy piłsudczyków w Polsce.

represje wobec opozycji	totalitaryzm	decydująca rola sejmu
cenzura	Rządy piłsudczyków	rządy demokratyczne
przewaga władzy wykonawczej	system wielopartyjny	rządy autorytarne

- Podaj imiona i nazwiska przedstawionych postaci.

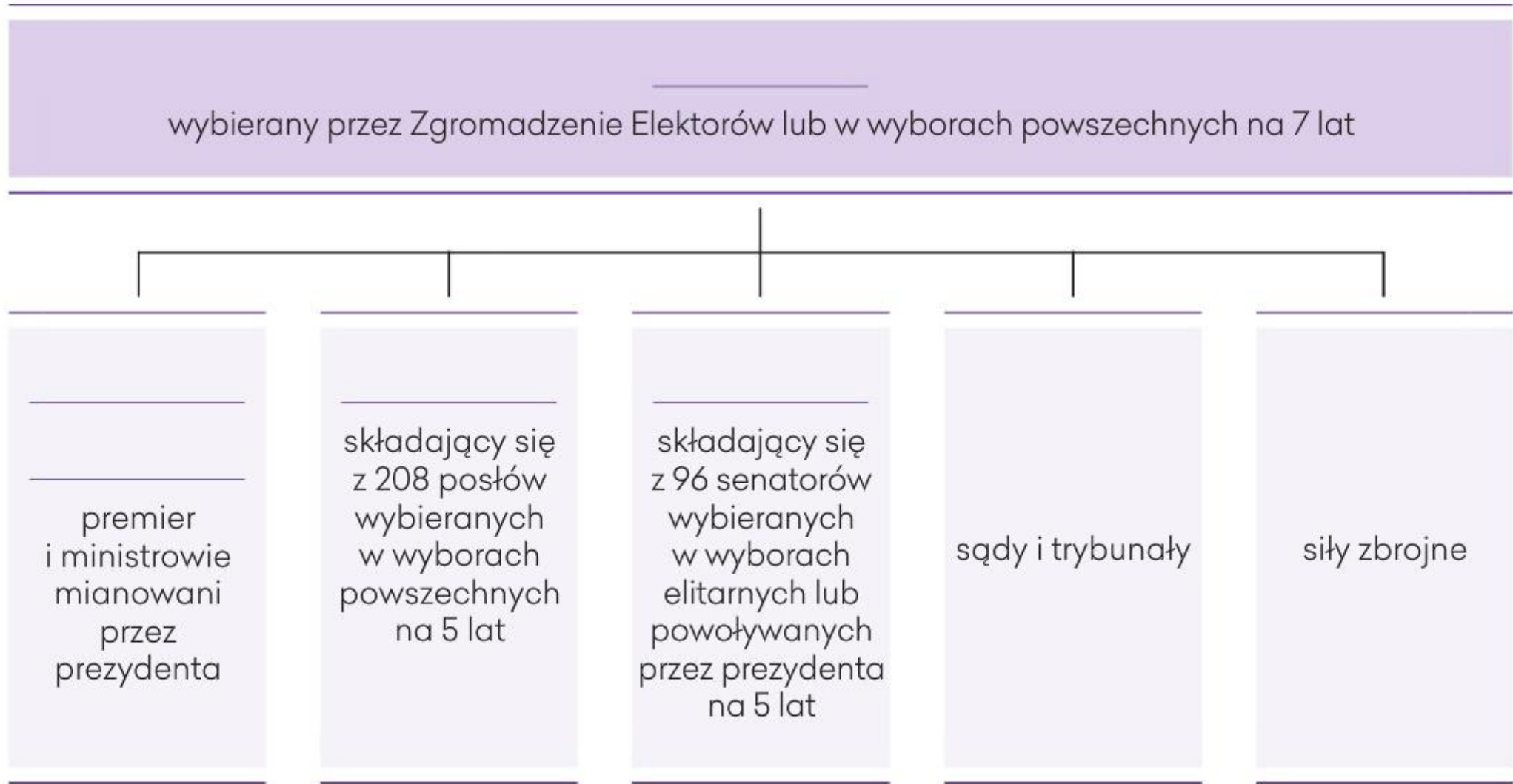

– prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1926–1939

– Generalny Inspektor Sił Zbrojnych w latach 1935–1939

● Uzupełnij schemat ukazujący ustrój Rzeczypospolitej według konstytucji kwietniowej.

Źródło: C. Brzoza, A.L. Sowa, dz. cyt.

✳ Porównaj pozycję prezydenta w konstytucjach marcowej i kwietniowej.

Pozycja prezydenta	
w konstytucji marcowej	w konstytucji kwietniowej

● Wymień cechy ustroju autorytarnego w II Rzeczypospolitej – te charakterystyczne dla demokracji oraz te typowe dla totalitaryzmu.

Cechy ustroju autorytarnego:

- a) charakterystyczne dla demokracji – _____,
- b) charakterystyczne dla totalitaryzmu – _____.

● Wymień funkcje państwowe, które sprawował Józef Piłsudski w okresie II RP.

8.1 Gospodarka międzywojennej Polski

- Przyjrzyj się mapie. Na jej podstawie oceń, czy podane zdania są prawdziwe czy fałszywe. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F, jeśli jest fałszywe.

Mapa ukazuje różnice w poziomie cywilizacyjnym na ziemiach polskich w dwudziestoleciu międzywojennym.	☐ P	☐ F
Najgęstsza sieć kolei żelaznych istniała w dawnej Kongresówce i Galicji (na ziemiach byłych zaborów rosyjskiego i austriackiego).	☐ P	☐ F
Najlepiej funkcjonowała komunikacja w zachodniej części II Rzeczypospolitej, czyli na obszarze dawnego zaboru pruskiego.	☐ P	☐ F

- Które inwestycje i reformy z czasów II Rzeczypospolitej rozwiązywały poszczególne problemy gospodarcze kraju? Wyrazy i wyrażenia podane w kolumnach połącz liniami w pary.

brak portu morskiego

hiperinflacja

utrudnienia związane z transportem polskiego węgla ze Śląska na Wybrzeże

słabo rozwinięty przemysł

•

•

•

•

utworzenie COP

budowa Gdyni

reforma walutowa

budowa magistrali węglowej

Zapoznaj się z historią zakładów Ursus w latach 1893–1939. Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenie.

Historia Zakładów Mechanicznych „Ursus” rozpoczęła się w 1893 r. w Warszawie. Początkowo fabryka produkowała pomocnicze wyposażenie maszyn i urządzeń technicznych. W 1903 r. rozpoczęła produkcję silników spalinowych, a z czasem stała się jednym z ich największych eksporterów do Rosji. Rozwój zakładu przerwała wielka wojna. W 1915 r. wycofujący się Rosjanie zniszczyli go, wywożąc część maszyn. W latach 20. wznowiono produkcję, w tym okresie wytwarzano między innymi traktory zwane ciągnówkami. W 1924 r. fabryka przeniosła się z Woli do podwarszawskiej wsi Czecho-
wice, gdzie powstała pierwsza wytwórnia aut w Polsce. Produkowała samochody ciężarowe **1** oraz autobusy **2**. Na początku lat 30. zadłużony zakład upaństwowiono. Odtąd produkowano głównie sprzęt wojskowy – lekkie czołgi **3**, samochody, wozy opancerzone, tankietki, motocykle (m.in. Sokół 1000) i silniki.

Na podstawie: J. Skorupski, *Zakłady Mechaniczne „Ursus”*,
w: <http://muzeum.waw.pl>, dostęp: 7.02.2020 r.

- a) Wpisz w kratki umieszczone na zdjęciach cyfry odpowiadające poszczególnym pojazdom wyprodukowanym w zakładach Ursus.

- b) W jakim okresie fabryka Ursus przeżywała największe problemy? Z jakimi wydarzeniami było to związane?

- c) Przedstaw krótko historię zmian w produkcji zakładów Ursus w dwudziestoleciu międzywojennym.

- d) Podaj nazwy trzech miejscowości, w których w czasach II Rzeczypospolitej powstały fabryki przemysłu zbrojeniowego. Skorzystaj z mapy zamieszczonej w podręczniku na s. 223.

8.2 Wielonarodowa Rzeczpospolita

 Zapoznaj się z tabelą. Wykonaj polecenia i odpowiedz na pytania.

Struktura zawodowa ludności II RP		
Dział gospodarki	1921	1937
Rolnictwo, ogrodnictwo, leśnictwo	63,8	59,1
Przemysł i rzemiosło	17,2	23,2
Handel i ubezpieczenia	6,2	6,1
Komunikacja i transport	3,4	3,5
Służba publiczna	3,7	4,2
Służba domowa	1,1	1,4
Inne i nieokreślone	4,6	2,5

Źródło: C. Brzoza, A.L. Sowa, dz. cyt.

a) Poniżej znajdują się zdania będące komentarzem do tabeli. Wskaż stwierdzenia nieprawdziwe. W kratki obok nich wpisz znak ✕.

- ☐ Przez cały okres międzywojenny z pracy w rolnictwie, ogrodnictwie i leśnictwie utrzymywała się ponad połowa mieszkańców Polski.
- ☐ W latach 30. XX w. spadł odsetek ludności zatrudnionej w służbie publicznej oraz komunikacji i transporcie.
- ☐ Odsetek osób zatrudnionych w przemyśle i rzemiośle pod koniec lat 30. XX w. był wyższy niż na początku poprzedniej dekady.
- ☐ Pracownicy administracji, służby zdrowia oraz instytucji publicznych stanowili w 1937 r. prawie 4 procent ogólnej liczby zatrudnionych.

b) Jaki wniosek, na podstawie tabeli, można wysnuć na temat gospodarki II Rzeczypospolitej? Czy był to kraj rolniczy czy wysoko uprzemysłowiony? Uzasadnij odpowiedź.

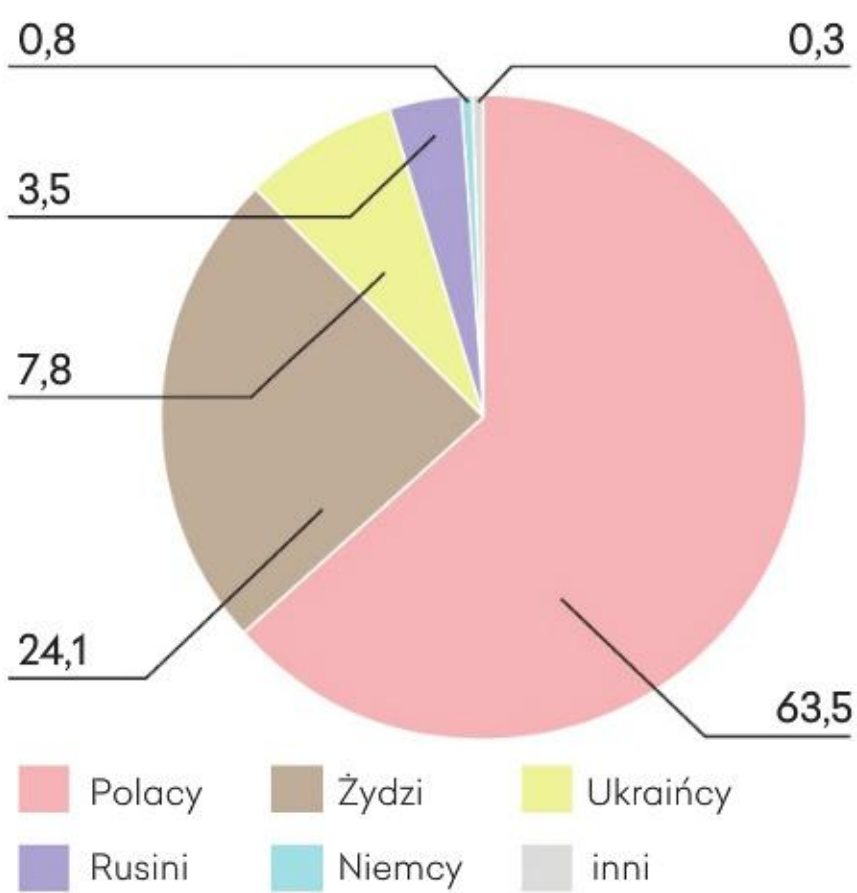
 c) Z czym można, twoim zdaniem, powiązać fakt, iż w latach 30. zaznaczył się wzrost zatrudnienia w przemyśle i rzemiośle?

Napisz, co można powiedzieć o strukturze narodowościowej przedwojennego Lwowa na podstawie napisów umieszczonych na szyldzie oraz poniższego wykresu. Sformułuj dwa wnioski.

Napisy reklamujące sklep spożywczy żydowskiego kupca Judy Kastnera, przed wojną położony przy ul. Słonecznej (obecnie ul. Kulisza) we Lwowie

Źródło: Główny Urząd Statystyczny RP, Lwów 1931

Uzupełnij tabelę. Wskaż zależności przyczynowo-skutkowe między podanymi zjawiskami występującymi w II Rzeczypospolitej.

Jak było?	Jak powinno być?	Dlaczego nie było tak, jak być powinno?
antypaństwowa działalność ukraińskich nacjonalistów, akty terroru wobec ludności polskiej, akcje sabotażowe i rabunkowe, niszczenie mienia polskich mieszkańców na Kresach Wschodnich		
brutalne akcje polskich władz wobec mniejszości ukraińskiej (aresztowania, bicie, niszczenie mienia, kontrybucje), zamykanie organizacji i szkół ukraińskich, zamykanie cerkwi		
Co należało zrobić, aby było tak, jak być powinno?		

8.3 Nauka i kultura

- Określ związek między odzyskaniem przez Polskę niepodległości a rozwojem polskiej oświaty, nauki i kultury.

- W zamieszczonym poniżej tekście wskaż i popraw trzy błędy. Odpowiedzi zapisz w tabeli poniżej.

Polscy naukowcy mogli się poszczycić wyjątkowymi osiągnięciami. Józef Kostrzewski, najwybitniejszy przedstawiciel polskiej szkoły matematycznej, był autorem wielu twierdzeń dotyczących analizy funkcjonalnej. W biochemii sukcesy odnosił Kazimierz Funk, który odkrył witaminy A i C. Z kolei chemik Ludwik Hirszfeld współtworzył podstawy nauki o grupach krwi.

Jest	Powinno być

- Wpisz do tabeli imiona i nazwiska trzech wybitnych przedstawicieli z okresu dwudziestolecia w każdej z podanych dziedzin.

Wybitni Polacy będący przedstawicielami			
kultury popularnej	literatury	teatru i sztuk plastycznych	sportu

- Załóżmy, że jako reprezentant grupy mieszkańców chciałbyś zgłosić pomysł nadania ulicy w twojej miejscowości imienia jednej z wybitnych postaci okresu dwudziestolecia międzywojennego. Napisz oficjalny list do władz miasta, w którym przedstawisz swój wniosek i argumenty na jego poparcie.

93

8.4 Polityka zagraniczna

Wymień problemy, które występowały w stosunkach polsko-niemieckich i polsko-sowieckich w dwudziestoleciu międzywojennym. Napisz, w jaki sposób polska dyplomacja próbowała rozwiązać spory.

Stosunki polsko-niemieckie	Stosunki polsko-sowieckie
Działania mające na celu rozwiązanie spornych kwestii	

Litery przypisane podanym wydarzeniom wstaw we właściwe kratki na osi czasu.

- A. Podpisanie paktu Ribbentrop-Mołotow w Moskwie.

B. Atak Niemiec na Polskę. Początek II wojny światowej.

C. Zawarcie sojuszu wojskowego przez Polskę i Wielką Brytanię.

Wymień trzy czynniki, które w 1939 r. zdecydowały o odrzuceniu przez Polskę żądań Hitlera. Zapisz je na odpowiednich poziomach piramidy, zgodnie z hierarchią ważności (najważniejsze u góry).

1 _____

2 _____

3 _____

Podдай krytyce lub obronie każde z następujących stwierdzeń.

- Zawarcie paktu Ribbentrop-Mołotow przez Niemcy i ZSRS doprowadziło do wybuchu II wojny światowej w 1939 r.

- Sukcesem polskiej dyplomacji było umocnienie sojuszów z Francją i Wielką Brytanią w obliczu zagrożenia ze strony Niemiec.

- Polskie społeczeństwo aktywnie zaangażowało się w przygotowania wojenne w 1939 r.

Grupa MAC S.A.
ul. Witosa 76
25-561 Kielce

www.mac.pl

ISBN 978-83-8108-670-7

indeks 881437